

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems

E-ISSN: 3041-8623

Vol. 14(2), 1-22

Received: 19.01.2025 Accepted: 16.03.2025

Research Paper

Life on the Edge: Challenges to Beginning Successful Aging

Fattaneh Hajilou *

Associate professor, Department of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran
fhajilou@tabrizu.ac.ir

Tavakol Aghayari Hir

Associate professor, Department of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran
t.aghayari@tabrizu.ac.ir

Ali Pilvari

Master of Sociology, Department of Social Sciences, Faculty of Law and Social Sciences, University of Tabriz, Tabriz, Iran
pilvariali@gmail.com

Introduction

In today's world, the elderly population is rapidly increasing in many countries; yet social policies for both urban and rural communities often overlook this critical issue. This neglect can lead to significant challenges in the future as the growing elderly demographic—often referred to as "population greying"—places additional burdens on governments to address social needs, urban development, and health and welfare services. In nations grappling with economic difficulties and the declining value of individual properties and assets, the elderly face heightened vulnerabilities due to limited access to resources and opportunities that enhance their quality of life. As a result, they require focused attention and support. Low per capita income in these countries exacerbates the situation as individuals without adequate savings often exit the labor market. Additionally, ineffective social insurance mechanisms impose crippling costs when challenges arise. Seniors frequently confront issues, such as reduced income, rising healthcare costs, and increasing living expenses, all of which can adversely affect their quality of life. By investigating the obstacles to achieving successful aging, this research aimed to provide a comprehensive understanding of economic security and its pivotal role in fostering successful aging.

Materials & Methods

This study was a qualitative investigation into the challenges of successful aging conducted in the city of Arak. It aimed to analyze the primary issues faced by the elderly in achieving successful aging. The research employed a data-driven theoretical approach, involving 25 elderly residents of Arak, who voluntarily participated in in-depth interviews through purposeful sampling to ensure maximum diversity. Data collection and analysis occurred concurrently, with sampling ceasing once theoretical saturation was reached, meaning no new information was obtained from subsequent interviews. The research encompassed various neighborhoods to ensure

diversity in age, gender, living area, marital status, income level, education, and occupation among participants. Inclusion criteria specified a minimum age of 65 years and the absence of observable cognitive and psychological issues. To enhance credibility of the study, the researcher utilized a multi-dimensional data collection approach and sought expert review. Two knowledgeable professors reviewed and analyzed the codes, data, and categories generated to ensure consistency with participants' statements. For data analysis, a constant comparative analysis method was employed, progressing through 3 stages: open coding, axial coding, and selective coding.

*Corresponding author

Hajilou, F., Aghayari Hir, T., & Pilvari, A. (2025). Life on the Edge: Challenges to beginning successful aging. *Strategic Research on Social Problems*, 14(2), 1-22. <https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144086.2071>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144086.2071>

Discussion of Results & Conclusion

The findings indicated that causal conditions, particularly livelihood challenges, along with two facilitating categories—referred to as governmental invisible actions and economic management—played a crucial role in the context of successful aging. To address the consequences of economic insecurity, such as diminished self-esteem, social isolation due to poverty, concerns about inflation and installment purchasing, and fears of rising prices and an uncertain future, financial management strategies were adopted as means to facilitate successful aging. Thus, ensuring the economic security of the elderly was essential for enhancing their quality of life, promoting successful aging, and alleviating the social challenges they faced.

The behaviors and social actions of the elderly are significantly influenced by their economic status, a point well illustrated by the findings of this study. Respondents lacking sufficient economic security often felt compelled to alter their behaviors and adopt strategies aimed at achieving more favorable conditions for successful aging and improving their

overall quality of life. This study underscored the precarious balance that elderly individuals navigated between economic security and insecurity, which was encapsulated in the theme of "life on the edge". Given the inevitability of economic insecurity in current conditions, government intervention was vital in improving the circumstances of this demographic class through both direct and indirect economic support.

To this end, it is crucial to establish supportive policies for the elderly, including public services, such as recreational programs, accessible transportation, and utilization of cultural public spaces like libraries and museums. Additionally, providing supplementary insurance coverage, creating specialized healthcare facilities for the elderly, and offering financial resources for social projects targeting this group are essential considerations for social welfare policies aimed at achieving successful aging.

Keywords: Elderly, Successful Aging, Economic Security, Grounded Theory.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی
سال چهاردهم، شماره پیاپی (۴۹)، شماره دوم، ۱۴۰۴، ص ۱-۲۲
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۳۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۲۶

مقاله پژوهشی

روی لبه زندگی: چالشی بر آغاز سالمندی موفق^۱

فتانه حاجیلو^{ID*}، دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

fhajilou@tabrizu.ac.ir

توکل آقایی هیر، دانشیار جمعیت‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

t.aghayari@tabrizu.ac.ir

علی پیل‌وری، کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

pilvariali@gmail.com

چکیده

در جهان معاصر، جمعیت سالمندان در بسیاری از کشورها به سرعت در حال افزایش است؛ ولی هنوز توجه کافی به مسائل مرتبط با سالمندی در نظام اجتماعی و سیاست‌گذاری‌های شهری و روستایی وجود ندارد و این غفلت می‌تواند چالش‌های جدی برای آینده جامعه ایجاد کند. پژوهش حاضر منتج از یافته‌های تحقیقی با رویکرد کیفی درباره چالش‌های سالمندی موفق است که در شهر اراک انجام یافته و عمده‌ترین مشکلات مطرح شده از سوی سالمندان را در دستیابی به سالمندی موفق واکاوی کرده است. روش پژوهش نظریه داده‌بنیاد است و مشارکت‌کنندگان، ۲۵ سالمند ساکن شهر اراک هستند که از طریق نمونه‌گیری هدفمند و به صورت داوطلبانه در یک مصاحبه عمیق شرکت کرده‌اند. براساس یافته‌ها شرایط علی در قالب دشواری معیشت، به همراه دو مقوله تسهیلگر شامل دولت نامرئی و تدبیرهای اقتصادی نقش اساسی در این زمینه دارند. برای مقابله با پیامدهای ناشی از احساس ناامنی اقتصادی شامل خدشه‌دار شدن عزت نفس، جمع‌گریزی ناشی از تنگ‌دستی، دغدغه تورم و خریدهای قسطی، هراس از گرانی، ترس از آینده نامعلوم، تدبیرهای مدیریت مالی به‌عنوان راهبردهایی برای دستیابی به سالمندی موفق اتخاذ می‌شوند. برای تأکید بر اینکه طبق یافته‌ها زندگی سالمندان در مرز باریک بین تأمین و فقدان امنیت اقتصادی قرار گرفته، مقوله هسته پژوهش حاضر روی لبه زندگی نامیده شده است؛ براین اساس تأمین امنیت اقتصادی سالمندان، عامل کلیدی برای بهبود کیفیت زندگی آنها، تسهیل دستیابی به سالمندی موفق و کاهش چالش‌های اجتماعی سالمندان است.

واژه‌های کلیدی: سالمندان، سالمندی موفق، امنیت اقتصادی، نظریه زمینه‌ای، پژوهش کیفی

*نویسنده مسئول

^۱ مقاله حاضر برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده سوم در رشته جامعه‌شناسی است.

حاجیلو، فتانه، آقایی هیر، توکل و پیل‌وری، علی. (۱۴۰۴). روی لبه زندگی: چالشی بر آغاز سالمندی موفق. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۴(۲)،

۱-۲۲. <https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144086.2071>

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2025.144086.2071>

مقدمه و بیان مسئله

بهبود شرایط اجتماعی و اقتصادی در سایه رشد فناوری همراه با بهبود شرایط بهداشتی و مراقبت‌های پزشکی که موجب کاهش نرخ مرگ‌ومیر و افزایش امید به زندگی شده، مهم‌ترین دلایل سالمندی جمعیت در جوامع معاصر است (Lunenfeld & Stratton, 2013). «گزارش‌های متعددی در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی نشان می‌دهند، هم‌زمان با رشد توسعه‌یافتگی، اعمال سیاست‌های کنترل موالید، کاهش نرخ باروری همراه با کاهش نرخ مرگ‌ومیر موجب شده، سالمندشدن جوامع گریزناپذیر شود» (Fauser et al., 2024). «فرایند توسعه اقتصادی به همراه پیشرفت‌های حوزه سلامت که منجر به بهبود استانداردهای زندگی شده، موجب افزایش طول عمر و امید به زندگی در مناطق مختلف جهان شده است» (عربی و شاه‌جمالی، ۱۳۹۹). به‌عبارت‌دیگر «سالمندی جمعیت یکی از بزرگ‌ترین دستاوردهایی است که وام‌دار پیشرفت، رشد فناوری، گسترش مراقبت‌های بهداشتی اولیه، اجرای موفقیت‌آمیز برنامه تنظیم خانواده، بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی است» (رازی نصرآباد و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۶).

«در بسیاری از کشورهای درحال توسعه تغییرات جمعیتی، آهنگ رشد شدیدتری دارند. جمعیت‌شناسان بیان می‌کنند جمعیت سالمندان در کشورهای درحال توسعه در سال‌های ۲۰۲۵ و ۲۰۵۰ به ترتیب به ۷۵ و ۸۵ درصد کل جمعیت خواهد رسید» (نوری و فارسی، ۱۳۹۷: ۲۶۷). شواهد جمعیتی و آمارها حاکی از آن هستند که جامعه ایران نیز به سوی سالمندی جمعیت پیش می‌رود. براساس سرشماری سال ۲۰۱۶ تعداد سالمندان ایران هفت و نیم میلیون نفر، معادل ۹/۳ درصد جمعیت در کشور بوده که در سال ۲۰۲۰ از هشت میلیون نفر پیشی گرفته است و هم‌اکنون نزدیک به ۱۰ درصد جمعیت کشور را تشکیل می‌دهد (پروانی و آزاد ارمکی، ۱۴۰۰: ۱۱-۱۰) و «پژوهش‌های متعدد جمعیت‌شناسان نشان می‌دهد کشور با شتاب هرچه تمام به سوی سالمندشدن پیش می‌رود و به‌زودی نیمی از جمعیت ایران را سالمندان تشکیل می‌دهند» (آقایاری هیر و همکاران، ۱۳۹۶). براساس آخرین آمار رسمی موجود «در سال ۱۳۹۵، اراک با جمعیتی بالغ بر ۵۲۰ هزار نفر، به جمعیتی

سالمند حدود ۵۳ هزار نفر دست یافته است که ۲۰ درصد از کل را تشکیل می‌دهد. در این میان، زنان با ۵۱ درصد بر مردان ۴۹ درصد غلبه دارند و میانگین سنی این گروه به ۶۵ سال می‌رسد. این آمار نشان‌دهنده رشد جمعیت سالمندان در اراک و نیاز به برنامه‌ریزی‌های ویژه برای این قشر آسیب‌پذیر است، به‌ویژه که استان مرکزی به‌عنوان سومین استان سال‌خورده ایران شناخته می‌شود» (زنجری و صادقی، ۱۳۹۹).

افزایش روزافزون جمعیت سالمند که از آن با عنوان خاکستری‌شدن جمعیت یاد می‌شود، بار بیشتری را برای تأمین نیازهای اجتماعی، خدمات شهرسازی، خدمات بهداشتی و رفاهی بر دوش دولت‌ها می‌گذارد (Alimoradzadeh, 2025). برنامه‌ریزان اجتماعی و سیاست‌مداران باید در پژوهش‌ها و برنامه‌های خود به این گروه اجتماعی و شرایط بهزیستی آنها توجه کنند. آگاهی‌یافتن از ویژگی‌های اجتماعی، مسائل، چالش‌ها و نیازهای جامعه سالمندان سبب تعهد بیشتری به دغدغه‌های موجود در این زمینه می‌شود و درک بهتر از روند تغییرات جمعیتی، امکان سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی‌ها در این زمینه را بهبود می‌دهد. در کشورهایی که با چالش‌های اقتصادی و از دست رفتن ارزش اقتصادی اموال و دارایی‌های افراد روبه‌رو هستند، سالمندان به دلیل محدودیت در دسترسی به فرصت‌ها و منابع تأمین و تسهیل‌کننده زندگی نیازمند توجه ویژه‌ای هستند. «پیری جمعیت در کشورهای درحال توسعه نگرانی بیشتری را به همراه دارد؛ چون درآمدهای سرانه در این کشورها پایین است و افراد بدون پس‌انداز کافی از بازار کار خارج می‌شوند و به دلیل سازوکار نامناسب بیمه‌های اجتماعی به‌محض بروز مشکلات، هزینه‌های کمرشکن به افراد تحمیل می‌شود» (عربی و شاه‌جمالی، ۱۳۹۹). «شکاف و نابرابری‌های سنی در مشارکت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌تواند روند توسعه جوامع را تحت تأثیر قرار دهد. سالمندان به‌عنوان سرمایه انسانی منابع ارزشمندی محسوب می‌شوند که در جامعه می‌توانند نقش بسزایی ایفا کنند» (صفری و همکاران، ۱۳۹۹). «مسیر تحولات و توسعه تنها با بازیگری نسل جوان صورت‌بندی نمی‌شود. درکنار نسل جوان و میان‌سال، نسل سالمند نیز می‌تواند نیروی عمده تغییرات باشد

می‌کند» (براون و همکاران^۳، ۱۴۰۲: ۷۵). از نظر هاویگورست سالمندی موفق با رضایت از زندگی و شادکامی در سطوح فردی و بهزیستی ذهنی همراه است. او سالمندی موفق را به‌عنوان افزایش سال‌های عمر با جلب رضایت از زندگی تفسیر کرده است (ساسانی‌پور و شهبازیان، ۱۴۰۱: ۸۳۴). سالمندی موفق این تصور رایج را از میان برداشت که پیری همیشه با کاهش عملکرد، گوشه‌نشینی و مزوی شدن، زوال عقل و عدم سلامت روان همراه است. الگوی سالمندی موفق نشان می‌دهد که می‌توان سالمند بود، ولی استقلال عملکرد، روابط گسترده و سالم با محیط پیرامون و سلامت روان داشت (Urtamo, 2019).

لازمه نقش‌آفرینی سالمندان به‌عنوان گروهی حساس و آسیب‌پذیر قبل از هرچیز توجه به نیازها و چالش‌های آنان است (Eltayeb et al., 2012). «سالمندان به‌عنوان نیروی کار باتجربه می‌توانند در اقتصاد جامعه نقش مؤثری داشته باشند. آنها می‌توانند در صنایع مختلف به‌عنوان مشاوران یا کارگران ماهر مشغول به کار شوند و به تولید و رشد اقتصادی کمک کنند» (Tkemaladze, 2025). همچنین سالمندان می‌توانند «نقش مهمی در تقاضای بازار و تحرک اقتصادی داشته باشند. برای شرکت‌ها و کسب‌وکارها استفاده از نیازها و تمایلات سالمندان می‌تواند فرصت‌های جدیدی برای بازاریابی و فروش ایجاد کند» (Mason & Lee, 2011). لازم به توجه است که نگهداری و حمایت از سالمندان به‌عنوان اعضای فعال جامعه می‌تواند به تقویت ارزش‌های اجتماعی و حفظ همبستگی جامعه کمک کند. این اقدامات می‌تواند به تقویت احساس تعلق و ارتباطات اجتماعی در جامعه و به پایداری فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کمک کند (Fan et al., 2023). در الگوهای سالمندی موفق، اندیشمندان به مؤلفه‌ها و مقولات تأثیرگذار متفاوت و جدیدتری در حوزه سالمندی توجه نشان دادند؛ یکی از این موارد، توجه به اقتصاد و احساس امنیت اقتصادی است (محمدی و همکاران، ۱۴۰۰)، (Zanjari & Momtaz, 2020). برای درک بهتر تأثیر اقتصاد بر سالمندی موفق باید به چالش‌ها و نیازهای اقتصادی سالمندان توجه ویژه‌ای کرد. سالمندان غالباً

و این تغییرات می‌تواند مسیر توسعه و دموکراسی را تسهیل کند» (پروائی و آزاد ارمکی، ۱۴۰۰). نقش‌هایی که سالمندان می‌توانند در جامعه ایفا کنند، در ابعاد مختلفی قابل‌بحث و بررسی است؛ اما به‌لحاظ اجتماعی و فرهنگی «سالمندان به‌عنوان نگهداران تجربه‌ها و دانش‌های گذشته، نقش مهمی در حفظ و انتقال فرهنگ و تاریخ جامعه دارند. آنها می‌توانند از تجربیات خود به‌عنوان منابع زنده استفاده کنند و به نسل‌های جوان ارزش‌ها، رفتارها و سنت‌های فرهنگی را آموزش دهند» (Fisher et al., 2019).

باوجود اینکه در تعاریف سازمان بهداشت جهانی سن ۶۰ سال، سن ورود و پا گذاشتن به سنین سالمندی معرفی شده است (The World Health Organization, 2021)، اما درگفت‌وگوهای نسل جدید حوزه سالمندشناسی و جامعه‌شناسی سالمندی، تعریف سالمندی با تکیه بر مقوله سن از مقبولیت کمتری برخوردار است (Orimo et al., 2006) و تعریف سالمندی با تکیه بر استقلال عملکردی فرد صحیح‌تر به نظر می‌رسد؛ براین‌اساس «سالمند فردی است که استقلال عملکردی خود را از دست داده است و برای انجام کارهای روزمره به دیگران نیاز داشته باشد» (Shoko, 2018). پیشتر اندیشمندان این حوزه غالباً نه به مقوله سن، بلکه به چگونگی گذران دوره سالمندی توجه نشان می‌دهند و براین‌اساس راهبرد سالمندی موفق^۱ به یکی از موضوعات مهم این حوزه بدل شده است.

مفهوم سالمندی موفق و الگوهای آن در سال‌های اخیر از راهبردهای مهمی است که جامعه‌شناسان و سیاست‌گذاران در حوزه سالمندی برای مقابله با چالش‌های سالمندی به آن توجه می‌کنند (Seow et al., 2025). سالمندی موفق را نخستین بار رابرت هاویگورست^۲ مطرح کرد. او و همکارانش (1963) اظهار کردند: «فردی که به شکل مطلوب و مناسب سالمند می‌شود فعال می‌ماند، در برابر کوچک‌شدن دنیای اجتماعی خود مقاومت نشان می‌دهد. او فعالیت دوران میان‌سالی را تا زمانی که ممکن است حفظ می‌کند و سپس جایگزین‌هایی برای آن دسته از فعالیت‌ها که مجبور به رهاکردنش است، پیدا

³ Brown et al.

¹ Successful aging

² Robert Havighurst

آن هستند، فرصت‌های موجود را بهینه کنند و در صورت لزوم، راهکارهایی برای جبران ضررها بیابند.

این فرایند بهینه‌سازی و جبران به‌عنوان یک سازوکار پویا و پیچیده در طول زندگی فرد شکل می‌گیرد و در مراحل پایانی زندگی به‌ویژه حادثه و بارزتر می‌شود (براون و همکاران، ۱۴۰۲)؛ بنابراین، درک سالمندی موفق مستلزم توجه به تعاملات پیچیده میان عوامل فردی و اجتماعی است. این تعاملات نه تنها بر کیفیت زندگی سالمندان تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند بر ساختار اجتماعی و فرهنگی جوامع نیز تأثیرگذار باشد. با توجه به این نکات، ضروری است که سیاست‌های عمومی و برنامه‌های اجتماعی به‌گونه‌ای طراحی شوند که نه تنها بر بهبود شرایط فردی سالمندان تمرکز کنند، بلکه به تقویت شبکه‌های اجتماعی، کاهش نابرابری‌ها و افزایش دسترسی به منابع حمایتی نیز پردازند. این رویکرد جامع می‌تواند به تحقق سالمندی موفق در جوامع مختلف کمک کند و زمینه‌ساز ارتقای کیفیت زندگی سالمندان شود.

رایف^۱ (2009) شش بُعد رابطه مثبت با دیگران، پذیرش خود، خودمختاری و توانایی انجام کارهای شخصی، هدفمندبودن در زندگی، رشد و تحولات فردی، رابطه موثر با محیط پیرامونی (وفائی و همکاران، ۱۳۹۴) و چاب و اسمیت^۲ (2006) نیز بهزیستی درونی و رضایت از زندگی و طول عمر (باولی بهمنی، ۱۳۹۵) را برای سالمندی موفق مطرح کرده‌اند. براساس مطالعات انجام‌یافته برای پژوهش حاضر، جدول ۱ به خلاصه‌ای از نظریات مرتبط با سالمندی موفق و عوامل مرتبط با آن به ترتیب تاریخی اشاره دارد. پژوهش حاضر مبتنی بر نظریه داده‌بنیاد انجام یافته است؛ اما برای غنای بیشتر تحلیل‌ها و تبیین یافته‌ها به نظریات موجود نیز توجه شده است تا ارتباطات میان داده‌ها در یک چارچوب مفهومی قرار گیرد و به این ترتیب فهم عمیق‌تری از موضوع پژوهش حاصل و ارتباط بین یافته‌ها و نظریه‌ها بهتر معلوم شود. همچنین استفاده از نظریه‌ها به تقویت اعتبار یافته‌ها کمک می‌کند و امکان ایجاد بینش‌های جدید و حساسیت نظری را نیز فراهم می‌آورد. در واقع نظریه‌ها به تقویت تحلیل‌های علمی

با مشکلاتی چون کاهش درآمد، افزایش هزینه‌های مراقبت‌های بهداشتی و هزینه‌های زندگی مواجه هستند که این عوامل می‌تواند بر کیفیت زندگی آنها تأثیر منفی بگذارد.

با واکاوی چالش‌های موجود برای تحقق فرایند سالمندی موفق، پژوهش حاضر در پی ارائه تصویری دقیق و ژرف‌نگر از احساس امنیت اقتصادی و نقش آن در سالمندی موفق است.

چارچوب مفهومی

با وجود سابقه نسبتاً طولانی در توجه و مطالعه در باب سالمندی و سالمندی موفق، کاوش‌ها در ایجاد تغییر در تعریف‌ها و یافتن مفاهیم مرتبط با آن همچنان ادامه دارد که نشان‌دهنده پیچیدگی مفهوم و چندبُعدی بودن آن است.

سالمندی موفق به‌عنوان مفهومی چندبُعدی همواره موضوع بحث‌های علمی و اجتماعی بوده است. راو و کان (1997) این پدیده را با عدم ناتوانی و بیماری، تعامل مثبت با محیط و حفظ سلامت روان و عملکرد ذهنی مرتبط می‌دانند (Rowe & Kahn, 1997)؛ با این حال، رایلی (1998) و دیگر پژوهشگران مانند روبینشتاین و مدیروس (2015) تأکید دارند که سالمندی به‌طور کامل متأثر از عوامل فردی نیست و باید به‌عنوان فرایندی اجتماعی-اقتصادی و فرهنگی در نظر گرفته شود. این نگرش بر اهمیت نابرابری‌های اجتماعی، شرایط زندگی، فقر، ساختار خانواده و ویژگی‌های محیطی در شکل‌گیری دوران پیری تأکید می‌کند (Chard et al., 2017).

از منظر بالتیس و بالتیس (2014) تعریف سالمندی موفق نیازمند چارچوب نظری جامع و بوم‌شناختی است که نه تنها شاخص‌های ذهنی و عینی را در نظر بگیرد، بلکه آنها را در بافت‌های فرهنگی و اجتماعی بررسی کند (وفائی و همکاران، ۱۳۹۴). این رویکرد به‌ویژه بر اصل بهینه‌سازی انتخابی تأکید دارد که بیان می‌کند با افزایش سن، افراد با ضررها و دستاوردهای اجتناب‌ناپذیری مواجه می‌شوند؛ در این راستا، سالمندان باید مهارت‌هایی را برای مدیریت این چالش‌ها توسعه دهند؛ به عبارتی دیگر، آنها باید توانایی انتخاب بخش‌های کلیدی زندگی خود را داشته باشند که مایل به حفظ

² Chab & and Smith

¹ Raif

پژوهش کمک می‌کنند و موجب قوت یافته‌ها می‌شوند؛ چون امکان کشف بینش‌های جدیدی را فراهم می‌کنند که ممکن است بدون چارچوب نظری قابل‌شناسایی نباشند.

جدول ۱- نظریات مرتبط با سالمندی

Table 1- Theories Related to Aging

ردیف	نظریه	نظریه پرداز	سال	توضیحات
۱	محیط اجتماعی	اسکینر ^۱	۱۹۴۰	به‌طورکلی عملکرد دوران سالمندی با سه عامل سلامت جسمانی، وضعیت اقتصادی و حمایت‌های اجتماعی در ارتباط است.
۲	نقش	اسمیت بلو	۱۹۴۰	در جوامعی که داشتن شغل یک ارزش محسوب می‌شود افراد هنگام بازنشستگی منزلت اجتماعی خود را از دست می‌دهند و دچار سرخوردگی می‌شوند.
۳	فعالیت	هاویگورست و آلبرشت	۱۹۵۳	سالمندان با رهاکردن فعالیت‌های دوران قبل از سالمندی باید نقش‌های جدیدی را بر عهده بگیرند و به فعالیت‌های اجتماعی خود ادامه دهند.
۴	رهایی از قید (انفصال)	هنری و کامینگ	۱۹۶۱	کناره‌گیری سالمندان امری اجتناب‌ناپذیر و به شکل متقابل میان فرد سالمند و جامعه اتفاق می‌افتد. سالمند رابطه خود را با دنیای اطراف کاهش می‌دهد جامعه نیز از او چنین انتظاری دارد.
۵	سالمندان به‌عنوان خرده‌فرهنگ دگرگونی‌های	آرنولد رز	۱۹۶۲	سالمندان یک گروه اجتماعی خاص را تشکیل می‌دهند و آنها را نه براساس سن، بلکه براساس ویژگی‌های هنجاری گروهی باید طبقه‌بندی کرد که در آن هستند.
۶	اجتماعی و سالمندان	کوژیل	۱۹۷۴	در گسترش جوامع جدید و نوظهور، چهار گرایش در آفت شرایط شهروندان سالمند سهم دارد: بهبود تکنولوژی بهداشتی، بهبود کارایی تکنولوژی اقتصادی، شهری‌شدن و پیشرفت‌های آموزشی.
۷	رشد روانی اجتماعی	اریکسون	۱۹۷۵	نظریه رشد روانی اجتماعی اریکسون شامل هشت مرحله است که هرکدام به دوره‌ای خاص از زندگی انسان مربوط می‌شود و بر تعاملات اجتماعی و چالش‌های روانی تأکید دارد. موفقیت در هر مرحله به ایجاد احساسات مثبت و سازنده کمک می‌کند و بر کیفیت زندگی و روابط فرد تأثیر می‌گذارد.
۸	اقتصاد سیاسی سالمندی	استس ^۲	۱۹۷۹	محدودیت‌های فرصت‌ها و انتخاب‌ها با افزایش سن برای سالمندان آشکار می‌شود. مشکلات خصوصی یک سالمند (انزوای اجتماعی، از دست دادن نقش، ضرر مالی، زوال سلامتی) را نه درون خود فرد، بلکه در نقش‌های اجتماعی دولت و نظام سرمایه‌داری جوامع می‌توان جست‌وجو کرد.
۹	تداوم	آچلی	۱۹۸۹	شخصیت افراد با گذشت زمان تغییر نمی‌کند. شخصی که در دوران جوانی سازگار بوده است، آن را در دوران سالمندی نیز ادامه می‌دهد.
۱۰	سالمندشناسی انتقادی	بارس	۱۹۹۱	سالمندشناسی انتقادی، بر تأثیرات اجتماعی متعدد بر مشکلات افراد سالمند تأکید دارد. مشکلاتی مانند بی‌خانمانی و گرسنگی سالمندان مربوط به منظر فردی نیست و باید در سطوح اجتماعی بزرگ‌تر بررسی شود.
۱۱	گروه اقلیت	کیلیان و استریب ^۳	۱۹۹۶	ویژگی‌های که جهان اجتماعی برای سالمندان قائل می‌شود، می‌تواند بر احساس سالمندان به خود تأثیرگذار باشد و خواسته یا ناخواسته سالمندان را در گروهی قرار دهد که اقلیت هستند.
۱۲	سالمندشناسی فمینیستی	گارنر	۱۹۹۹	نابرابری‌های جنسیتی از فرصت‌های اولیه تحصیل گرفته تا مسیرهای شغلی همواره وجود دارند. نابرابری‌هایی که شامل زنان می‌شود، در دوران سالمندی افزایش می‌یابد و رنج زنان سالمند را بیش‌ازپیش می‌کند.

³ Killian & Strieb

¹ Skinner

² Este

امنیت اقتصادی و سلامت خودانگاری در سالمندان ژاپنی که تنها زندگی می‌کنند»، ۳۵۳۲ سالمند در غرب ژاپن از طریق پرسش‌نامه‌ای ارزیابی شدند. نتایج تحقیق نشان داد که بیش از ۶۰ درصد پاسخ‌دهندگان احساس ناامنی اقتصادی دارند و سلامت سالمندانی که احساس ناامنی اقتصادی داشتند، به‌طور معناداری بالاتر ارزیابی شده است.

مطالعه‌ای دیگر توسط التیمی^۴ (2016) نشان می‌دهد که درآمد و پس‌انداز اقتصادی دو عامل کلیدی در سالمندی موفق هستند. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که سالمندانی که از پس‌انداز کافی برخوردارند، احساس بهزیستی بیشتری گزارش کرده‌اند. تحقیقات علی‌پور و همکاران (۱۳۹۹)، حکمت‌پور و همکاران (۱۳۹۲) و امین^۵ (2017) نیز رابطه معناداری را بین کیفیت زندگی، وضعیت تأهل و درآمد ماهیانه تأیید کرده‌اند. کن ورثی^۶ (2010) نیز تأکید کرده که امنیت اقتصادی فردی شامل درآمد کافی، دارایی و مخارج مناسب، از جمله عواملی است که بر کیفیت زندگی تأثیر می‌گذارد. تهدیدات این امنیت شامل درآمد پایین، فقدان درآمد در دوران پیری یا ناتوانی، کاهش درآمد ناشی از بیکاری یا بیماری و از دست رفتن دارایی‌ها در شرایط بحرانی است. فقدان امنیت اقتصادی می‌تواند به کاهش کیفیت زندگی، شادکامی و افزایش فشار روانی منجر شود.

دهار^۷ (2014) مطالعه‌ای در کلکته هند با محوریت «مشارکت نیروی کار در میان سالمندان» انجام داده است. یافته‌های این پژوهش نیز نشان می‌دهد که بسیاری از سالمندان پس از بازنشستگی به مشاغل با دستمزد پایین روی می‌آورند که معمولاً با فرسودگی بیشتری همراه است. فاستر و واکر^۸ (2015) بیان می‌کنند که مفهوم سالمندی موفق به‌شدت متأثر از عوامل اقتصادی قرار دارد. پژوهش سیایرانو و همکاران^۹ (2008) نیز تأکید می‌کند که مشاغل نیمه‌وقت می‌تواند

با دقت بر نظریه‌های موجود مشاهده می‌شود که یکی از مهم‌ترین مسائل اشاره‌شده در این تئوری‌ها تفاوت بین دنیای اجتماعی سالمندان با دیگر گروه‌های اجتماعی است که از موضوعات مهم در سالمندی موفق است؛ زیرا همچنان که «در نظریه نیکلاس لومان^۱ بر طبقه‌بندی جهان فرد به حوزه‌های آشنا و ناآشنا تأکید شده، دنیای آشنا حیطه هنجارها و عادت‌هایی است که برای حفظ انسجام در سیستم اجتماعی کافی است» (یاری و هزارجریبی، ۱۳۹۱)، ورود به جهانی که بیشتر حوزه‌های آن دنیای ناآشنا است، احساس ناامنی به وجود می‌آورد و به این ترتیب برخی فعالیت‌هایی متوقف می‌شود که برای پویایی اجتماعی اقتصادی ضروری است. در زمینه احساس ناامنی و تأثیر آن بر کیفیت زندگی نظریه‌های متعددی وجود دارد؛ از جمله نظریه «چرخه زندگی» فرانکو مودیگلیانی^۲ (1950) که به تأثیر ناامنی اقتصادی ناشی از تغییرات اقتصادی بر کیفیت زندگی اشاره دارد و پژوهش حاضر برای ایجاد حساسیت نظری درخصوص دستیابی سالمندان به سالمندی موفق به آن توجه کرده است (Chard et al., 2017).

پیشینه تجربی

پژوهش‌های انجام‌شده در زمینه سالمندی موفق متعدد است و به تأثیر عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، پزشکی و روان‌شناختی پرداخته‌اند. پژوهش‌ها درخصوص تأثیر عوامل اقتصادی بر سالمندی موفق نشان می‌دهد که وضعیت اقتصادی سالمندان تأثیر درخور توجهی بر سرزندگی و هیجانات مثبت آنها دارد؛ از آن جمله: محمدی و همکاران، (۱۴۰۰) اشاره کرده‌اند که اقتصاد می‌تواند به‌عنوان عاملی تأثیرگذار در سالمندی موفق در نظر گرفته شود. افرا و همکاران، (۱۳۹۹) و باولی بهمنی (۱۳۹۵) نیز به نقش سرمایه اقتصادی در بهبود کیفیت زندگی سالمندان تأکید کرده‌اند. در تحقیق اوتاکی و همکاران^۳ (2018) با عنوان «رابطه بین

⁶ Kenworthy

⁷ Dhar

⁸ Foster & Walker

⁹ Ciairano et al.

¹ Niklas Luhmann

² Franco Modigliani

³ Otaki et al.

⁴ Al Tamimi

⁵ Amin

شهبازی‌رام (۱۴۰۲) تأیید کرده است. پژوهش گالیانا و همکاران^۲ (2016) در تحقیق خود به چالش‌های مهمی مانند شیوع ویروس اچ آی وی، ناکارآمدی سیستم‌های حمایتی و مشاوره‌ای و محرومیت نسبی از خدمات بهداشتی و درمانی اشاره کردند که بر سالمندی موفق تأثیر منفی می‌گذارد. در پژوهش‌های گودس و همکاران^۳ (2023) و آدامک و همکاران^۴ (2022) امنیت غذایی و تغذیه سالم به‌عنوان عوامل کلیدی در سالمندی موفق مطرح شده‌اند. انوار و مسعود^۵ (2022) نیز در پاکستان نشان دادند که کلیشه‌های منفی می‌تواند رنج سالمندان را در جامعه افزایش دهند.

با جمع‌بندی نتایج پژوهش‌های پیشین می‌توان گفت که باوجود اهمیت روزافزون سالمندی و گذران آن به شکل موفق، پژوهش‌های محدودی نقش اقتصاد را در این فرایند بررسی کرده‌اند و بیشتر پژوهش‌ها معطوف به عوامل اجتماعی، فرهنگی، پزشکی و بهداشتی شده است؛ درحالی‌که با توجه به تغییرات مداوم شرایط اقتصادی و تأثیر اقتصاد بر سایر مؤلفه‌های اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی نیاز به پژوهش در این زمینه بیشتر احساس می‌شود. این پژوهش تلاش دارد با بررسی عمیق و ژرفانگر بر سالمندی موفق، چالش‌های اقتصادی بر سالمندی موفق را تحلیل و واکاوی کند و امید دارد نتایج آن برای برنامه‌ریزان در جهت بهبود شرایط زندگی سالمندان و گذران این دوران مفید باشد.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های کیفی است و با استفاده از استراتژی نظریه داده‌بنیاد انجام شده است. «در این شیوه با کشف مقوله‌های مرکزی و فرعی سالمندی موفق و ارتباط مقولات کشف‌شده با یکدیگر در نهایت الگویی پارادایمی ارائه می‌شود» (استراوس و کوربین^۱، ۱۳۹۴). انتخاب نمونه به شیوه نمونه‌گیری هدفمند با مد نظر قراردادن رسیدن به بیشترین تنوع انجام شده و هم‌زمان با فرایند جمع‌آوری، داده‌ها

احساس استقلال و امنیت روانی را در سالمندان افزایش دهد و این مهم می‌تواند به احساس رضایت از زندگی بیشتر برای این قشر منجر شود.

تحقیقات دیگر در زمینه سالمندی موفق، بر نقش عوامل اجتماعی و فرهنگی تأکید کرده‌اند. ناصح و همکاران (۱۴۰۲) با استفاده از روش تحلیل محتوا به نقش مهم «سلامت جسمی، روانی و اجتماعی»، «مشارکت فعال در جامعه» و «عدم وابستگی به دیگران» در سالمندی موفق اشاره کرده‌اند. پژوهش‌های حکمت‌پور و همکاران (۱۳۹۲)، شهبازی‌رام (۱۴۰۲)، عبدی (۱۳۹۹)، Abd El- و Barrios (2020) Mottelb (2018) این موارد را تأیید کرده‌اند. همچنین طبق نتایج تحقیقات علی‌پور و همکاران (۱۳۹۹)، (Essuman & Mate-Kole, 2021) (Rojo-Perez et al., 2022) تحصیلات نیز به‌عنوان یکی از عوامل مهم مؤثر بر سالمندی موفق شناخته شده است. پژوهش‌های دانشفر (۱۴۰۲) و سیدی (۱۳۹۹) بر اهمیت ارتباطات خانوادگی و اجتماعی تأکید دارند. عبدخدایی (۱۳۹۷) در جست‌وجوی مدل پیش‌بینی‌کننده سالمندی موفق بر روابط اجتماعی قوی و فعالیت‌های درآمدزا یا داوطلبانه و وفایی و همکاران، (۱۳۹۴) بر مسئولیت‌پذیری فردی و داشتن سبک زندگی سلامت‌محور در دستیابی به سالمندی موفق تأکید کرده‌اند. آهی‌اندی و رزاقی (۱۳۹۶) نیز احترام را به‌عنوان شاخص فرهنگی مهم در دوران سالمندی ایرانیان معرفی کرده‌اند. نتایج پژوهش بیرنهولتز و رلندز^۱ (2010) نیز نشان می‌دهد که صمیمیت خانوادگی، سرزندگی، تمایل به پیشرفت و حمایت اجتماعی ادراک‌شده از جمله عوامل مهم در سالمندی موفق محسوب می‌شود.

پژوهش‌هایی که عوامل روان‌شناختی را بررسی کرده‌اند، رابطه معناداری بین مؤلفه‌های امیدواری، خوش‌بینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی با سالمندی موفق را نشان داده‌اند. از جمله، پژوهش‌های جهانی‌بازی (۱۳۹۸) و قاسمی‌آذر (۱۳۹۹) که یافته‌های آن را مطالعات محمدی و فردابراهیمی (۱۴۰۲)،

⁴ Adamek et al.

⁵ Anwar & Masood

⁶ Strauss & Corbin

¹ Birnholtz & Rounds

² Galiana et al.

³ Godos et al.

لزوم از سؤالات دیگر مانند «می‌توانید بیشتر توضیح دهید؟» یا «می‌توانید مثال بزنید؟» و استفاده شد.

به‌منظور افزایش اعتبار مطالعه علاوه‌بر چندبُعدی‌سازی داده‌ها با رعایت تنوع مشارکت‌کنندگان، از روش بررسی تخصصی صاحب‌نظران^۱ نیز استفاده شده است و بدین منظور دو نفر از اساتید صاحب‌نظر، کدها، داده‌ها و طبقات حاصلشده توسط محقق را به منظور اطمینان از همخوانی کدها با اظهارات مشارکت‌کنندگان بررسی و بازبینی کرده‌اند. برای تجزیه‌تحلیل داده‌ها از روش تحلیل و مقایسه همدوام، طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی استفاده شده است (استراوس و کوربین، ۱۳۹۴)؛ به این منظور ابتدا تمام مصاحبه‌های انجام‌شده به متن تبدیل شد. سپس عبارات دارای معنای مرتبط با موضوع استخراج و یادداشت شد. در مرحله بعد، مفاهیم دارای همگرایی معنایی کنار هم قرار گرفتند و در مرحله سوم مقولات محوری شناسایی و انتخاب شدند.

بررسی مشخصات دموگرافیک پرسش‌شوندگان در این پژوهش نشان می‌دهد که میانگین سنی پاسخ‌گویان ۷۰ است. کمترین سن پاسخ‌گویان ۶۵ سال و بیشترین سن افراد مشارکت‌کننده در پژوهش ۸۳ سال است. از میان افراد شرکت‌کننده، ۱۲ نفر مرد و ۱۳ نفر زن هستند. بررسی وضعیت تأهل پرسش‌شوندگان نشان می‌دهد ۱۷ نفر متأهل و ۸ نفر مجرد بودند. مصاحبه با پاسخ‌گویان در مکان‌های مختلفی از جمله: منزل شخصی مشارکت‌کننده، بوستان‌های داخل شهر، کلینیک‌های تخصصی بهداشتی و درمانی، سرای سالمندان و بازار سرپوشیده شهر اراک انجام شد. جدول ۲ خلاصه‌ای از وضعیت پاسخ‌گویان و کدهای اختصاصی مربوط به آنها براساس کلید کدگذاری برای استخراج مفاهیم را نشان می‌دهد.

کدگذاری و تحلیل شلند. نمونه‌گیری زمانی متوقف شده است که اشباع نظری حاصل شده و پژوهشگر به داده جدیدی از خلال مصاحبه‌ها با شرکت‌کنندگان دست نیافته است. جامعه هدف پژوهش حاضر سالمندان شهر اراک است. در انتخاب شرکت‌کنندگان در پژوهش با اتکا به شیوه نمونه‌گیری هدفمند از ورود سالمندان ناهمگن و با شرایط مختلف به نمونه‌های هدف استفاده شده است و سعی شده است به اصل رعایت حداکثر تنوع توجه شود. در جریان پژوهش با ۲۵ نفر از سالمندان در مناطق مختلف شهر اراک با رعایت تنوع در سن، جنسیت، منطقه زندگی، وضعیت تهل، میزان درآمد، تحصیلات و شغل، مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته انجام شده است. همچنین در معیارهای ورود شرکت‌کنندگان به این پژوهش دارا بودن حداقل ۶۵ سال و نداشتن مشکلات شناختی و روانی قابل‌رویت، مدنظر پژوهشگر قرار گرفته است. تمامی مصاحبه‌های انجام شده به‌طور کامل ضبط شد و بلافاصله پس از پایان هر مصاحبه، پژوهشگر متن گفت‌وگو را به‌صورت مکتوب درآورد. در مواردی که برخی از مشارکت‌کنندگان تمایل به ضبط صدایشان نداشتند، به‌منظور رعایت اصول اخلاقی پژوهش، پژوهشگر مطالب آنها را در ذهن خود نگه می‌داشت و پس از پایان مصاحبه، آنها را به شکل نوشتاری ثبت می‌کرد. مصاحبه‌ها به‌صورت انفرادی انجام شده و هر مصاحبه حداکثر ۷۰ و حداقل ۳۰ دقیقه طول کشیده است. در مصاحبه سؤالاتی نظیر «امنیت اقتصادی برای شما چه معنایی دارد؟ و چگونه آن را تجربه می‌کنید؟»، «چه عواملی به احساس امنیت اقتصادی شما کمک کرده؟»، «تغییرات اقتصادی اخیر چگونه و چه تأثیری بر کیفیت زندگی شما داشته است؟»، «به نظر شما چه اقداماتی باید انجام گیرد تا امنیت اقتصادی سالمندان افزایش یابد؟» پرسیده شد و درصورت

¹ expert check

جدول ۲- اطلاعات مشارکت کنندگان در پژوهش

Table 2- Participant Information

کد	سن	جنس	تأهل	تحصیلات	محل سکونت	شغل	محل مصاحبه
کد ۱	۶۷	خانم	متأهل	ابتدایی	منزل شخصی	خانه‌دار	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۲	۶۸	خانم	متأهل	ابتدایی	منزل شخصی	خانه‌دار	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۳	۷۱	آقا	متأهل	دیپلم	منزل شخصی	بازنشسته	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۴	۶۸	خانم	متأهل	متوسطه اول	منزل شخصی	خانه‌دار	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۵	۷۱	آقا	متأهل	ابتدایی	منزل شخصی	بازنشسته رانندگان	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۶	۶۶	خانم	مجرد	کارشناسی ارشد	منزل شخصی	معلم	کلینیک حضرت زهرا
کد ۷	۷۵	آقا	متأهل	دیپلم	منزل شخصی	بازنشسته رانندگان	بوستان آزادی
کد ۸	۶۵	آقا	متأهل	متوسطه دوم	استیجاری	خیاط و بزاز	بازار سرپوشیده
کد ۹	۷۹	خانم	مجرد	بی سواد	منزل شخصی	خانه‌دار	بوستان آزادی
کد ۱۰	۶۷	خانم	متأهل	متوسطه اول	منزل شخصی	فروشنده مغازه	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۱۱	۶۹	خانم	مجرد	دیپلم	منزل شخصی	آرایشگر	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۱۲	۷۱	آقا	متأهل	دکتری	منزل شخصی	بازنشسته	بوستان مادر
کد ۱۳	۸۱	آقا	مجرد	کارشناسی	سرای سالمندان	معلم بازنشسته	سرای سالمندان
کد ۱۴	۶۵	خانم	متأهل	متوسطه دوم	استیجاری	قناد	بوستان ملت
کد ۱۵	۷۰	آقا	متأهل	کارشناسی ارشد	منزل شخصی	ناظم مدرسه	بوستان مادر
کد ۱۶	۶۹	خانم	متأهل	دکتری	منزل شخصی	کارمند بازنشسته	بوستان ملت
کد ۱۷	۶۷	خانم	مجرد	کارشناسی	منزل شخصی	معلم بازنشسته	کلینیک ابن سینا
کد ۱۸	۸۰	آقا	متأهل	کارشناسی ارشد	منزل شخصی	کارمند بازنشسته	بوستان امیرکبیر
کد ۱۹	۶۵	آقا	متأهل	دیپلم	استیجاری	بازنشسته نیروهای مسلح	کلینیک ابن سینا
کد ۲۰	۶۶	آقا	متأهل	کارشناسی	استیجاری	مشاوره املاکی	منزل مصاحبه‌شونده
کد ۲۱	۸۳	آقا	متأهل	دیپلم	منزل شخصی	فروشنده	بوستان آزادی
کد ۲۲	۷۰	خانم	مجرد	ابتدایی	سرای سالمندان	بازنشسته	سرای سالمندان
کد ۲۳	۶۷	خانم	مجرد	کارشناسی	منزل شخصی	آرایشگر	کلینیک حضرت زهرا
کد ۲۴	۶۸	خانم	متأهل	بی سواد	سرای سالمندان	بازنشسته	سرای سالمندان
کد ۲۵	۷۹	آقا	مجرد	ابتدایی	سرای سالمندان	بازنشسته رانندگان	سرای سالمندان

یافته‌ها

شدند؛ از این رو مقاله حاضر به صورت اختصاصی موارد مربوط به این بخش از یافته‌ها را مدنظر قرار داده است تا بتواند تحلیل دقیق‌تری از چالش‌های موجود برای سالمندی موفق ارائه کند. خلاصه‌ای از مفاهیم و مقولات مستخرج در ارتباط با موضوع پژوهش در جدول ۳ خلاصه شده است.

در فرایند پژوهش، محقق تلاش کرده است تا مقولات و مفاهیم مرتبط با سالمندی موفق را از طریق گفت‌وگو با نمونه‌هایی از جامعه هدف و از خلال تجربیات زیسته آنها استخراج کند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مقولات اقتصادی به‌عنوان پرتکرارترین موضوع در متن مصاحبه‌ها شناسایی

جدول ۳- خلاصه مضامین استخراج شده در پژوهش

Table 3- Summary of extracted themes

مقوله هسته	مقوله‌های گزینشی	مقولات محوری
روئی به زندگی (فقدان امنیت اقتصادی)، چالشی برآغاز سالمندی موفق	دشواری معیشت	حقوق ماهانه حداقلی، مزایای مالی ناکافی بازنشستگی، کاستی پوشش بیمه‌ای، کیفیت و کمیت خدمات پزشکی و درمانی، تعرفه‌های بالای خدمات عمومی شهری (آب، برق، گاز، تلفن، حمل و نقل).
	درایت اقتصادی	پس‌انداز برای دوران سالمندی در موقع جوانی، برنامه‌های مدیریت مالی بلندمدت، سناریوهای توسعه اقتصادی در سالمندی.
دولت نامرئی		مشاوره در حوزه‌های مختلف مالی، حمایت از کارآفرینان باتجربه، فرصت ایجاد کسب و کارهای کوچک، طرح‌های حمایتی ویژه سالمندان، مراکز نگهداری و حمایت از سالمندان، تسهیلات مالی برای پروژه‌های اجتماعی سالمندان.
		ایجاد حساب‌های پس‌انداز بازنشستگی دارای یارانه و کمک‌هزینه بهداشت و ارقام اولیه زندگی، بیمه تکمیلی، بیمارستان‌های تخصصی سالمندان.
تدبیرهای مالی		ایجاد قوانین جدید حمایتی و رفاهی، تخصیص تسهیلات گردشگری، تورهای مسافرتی، برنامه‌های فرهنگی، ایجاد خدمات رایگان ورزشی.
		قابلمه‌پارتی (مهمانی‌های کم‌خرج)، مهارت‌های اجتماعی: مشاغل خانگی، وام‌های قرض‌الحسنه دوستانه (قرعه‌کشی نقدی و کالا)، مهارت مدیریت مالی: خرید اقساطی کالاهای اساسی، پس‌انداز ضروری.
بیم فردا		خداشه‌دار شدن عزت نفس (چالش‌های زنان سرپرست خانوار، محتاج کمک‌های مردمی و خیریه‌ها، منت یارانه‌های نامطمئن)، جمع‌گریزی ناشی از تنگ‌دستی، دغدغه تورم و خریدهای قسطی، هراس از گرانی، ترس از آینده نامعلوم.

دشواری معیشت

دشواری معیشت برای سالمندان به‌طور فزاینده‌ای به چالشی جدی تبدیل شده است. حقوق ماهیانه ناکافی بازنشستگی که در بسیاری از موارد تنها بخشی از هزینه‌های زندگی را پوشش می‌دهد، باعث شده تا این گروه از جامعه به سختی روزگار بگذرانند. مشکلات پوشش بیمه‌ای و کمیت خدمات پزشکی نیز بر این دشواری‌ها می‌افزاید. بسیاری از سالمندان به دلیل هزینه‌های بالای درمان و دارو مجبور به انتخاب بین سلامتی و نیازهای اولیه زندگی می‌شوند. در این شرایط، تورم و گرانی مواد غذایی و کالاهای ضروری، به‌ویژه تعرفه‌های آب، برق و گاز فشار بیشتری بر دوش آنها می‌آورد و نیاز به کمک‌های مردمی را تشدید می‌کند. مشارکت‌کننده زن ۶۷ ساله در پژوهش بیان می‌کند:

«کمبودهای زندگی، کمبودهای مالی که توی زندگی خودت و بچه‌ها می‌بینی. اعصاب به هم می‌ریزه؛ اینکه پول داری! نداری! کرایه‌نشینی، خوردوخوراک گرون. الآن یک سوپر مارکت می‌ری، باید کم کم دو یا سه تومن از جیب بدی. اینا همش بدبختی و فلاکت.» (کد ۱)

بانوی دیگری که ۷۹ سال دارد، تجربه خود را این‌گونه بیان

می‌کند:

«چند روز پیش رفتم یک متخصص نوبت گرفتم با

ویزیت و دارو تازه بدون آزمایش شد نه‌صد و پنجاه. مگه

می‌شه سمت این دکترا رفت؟!» (کد ۹)

نیازهای اولیه مانند غذا، مسکن و خدمات بهداشتی، برق، گاز و... به‌عنوان حقوق بنیادین آنها باید تأمین شود؛ اما در عمل، بسیاری از سالمندان با چالش‌های جدی مواجه‌اند که نه تنها بر کیفیت زندگی‌شان تأثیر می‌گذارد، بلکه احساس عزت نفس و امنیت آنان را نیز خداشه‌دار می‌کند. خانم ۶۸ ساله‌ای هم بیان کرد:

«خوشحالی یعنی اینکه یک زندگی نرمال داشته باشی. بتونی سفره رنگی پهن کنی. هرکسی که دلت خواست به خونوات دعوت کنی. به‌لحاظ اقتصادی وضعیت عالی یا خوب باشه؛ ولی وقتی تنونی هیچ‌کدوم اینارو برای خودت بکنی، چه برسه به دیگران. اون دیگه چه زندگیه؟ من یک شوهری دارم، قند داره بیچاره روزی صد دفعه می‌میره و زنده می‌شه. نمی‌تونه فراهم کنه دیگه، پیره. اینکه زندگی‌مون هر روز بدتر از دیروزه.» (کد ۴)

درایت اقتصادی

توانایی مدیریت منابع مالی به‌گونه‌ای که فرد بتواند در طول زندگی خود برای آینده‌ای پایدار و مطمئن برنامه‌ریزی کند،

اجتماعی برای اطمینان از تأمین نیازهای اولیه زندگی سالمندان باشد. ایجاد و حمایت از کسب و کارهای کوچک که سالمندان راه اندازی می کنند، نه تنها به آنها کمک می کند تا استقلال مالی خود را حفظ کنند، بلکه می تواند حس هدفمندی و مشارکت اجتماعی را نیز در آنها تقویت کند. مرد ۷۰ ساله ای نظرش را این گونه اعلام کرد:

«دولت و مسئولین یکم باید به فکر باشن؛ مثل شما که الان اومدی داری از من سؤال می پرسی، باید یکسری آدم بفرستن توی شهرهای مختلف بپرسن از مردم از سالمندا که شما دردتون چیه؟ مرگتون چیه؟ اگر یک جایی نیازه کمک کنند. اگر جایی نیازه دخالت کنن. چه می دونم اگر یک جایی چیزی آدم نمی دونه، زود خبر بدن، یاد بدن. الان خیلی از هم سن و سال های من از این تسهیلاتی که بهشون تعلق می گیره یا وام هایی که بانک ها می دن سر در نیامان که ...» (کد ۱۵)

دیگری که ۷۱ ساله بود گفت:

«والا دولت که حمایتی نداره. یک یارانه می ده اونم هر روز می گه نمی توئم و نمی دم. هی سری به سری داره قطعش می کنه.» (کد ۱۲)

آقای سالمند ۸۱ ساله دیگری می گفت:

«در جامعه ما کسی نیست که به درد مردم برسه، کسی نیست که یک فکری به حال این مردم بکنه. این همه مملکت ما ثروت داره. این همه نفت داره. این همه گاز داره. این همه منابع داره. این منابع صرف هزینه های مردم و سالمندان و جوون ها بکنن.» (کد ۱۳)

مصاحبه شونده دیگری که مردی ۷۵ ساله بود گفت:

«ببیند این طوری نیست که همه چیزم دسته ما باشه. یکسری چیزا دست خود آدم نیست. من بازنشسته بیمه ... هستم. راننده تریلی بودم. تا دو سال پیش خدا شاهده هفت تومن می گرفتم، تازگی ها شده نزدیک هشت و خورده ای؛ ولی شما نمی گید هزینه ها هزار برابر شده. هیچ خدمت دیگه ای ارلئه نمی دن. یک زهانی گفتن ثبت نام کنید واسه مشهد، می خوان بازنشستگان بیرن زیارت سه روز هتل می دن با تخفیف زیاد. تازه مجانی هم نه. ما هم ثبت نام کردیم. الان سه یا چهار ساله که می خوان بیرن مشهد ...» (کد ۷)

حمایت از کسب و کارهای کوچک سالمندان توسط دولت و سازمان ها می تواند شامل ارائه تسهیلات مالی، مشاوره های کسب و کاری و آموزش های تخصصی باشد. دولت می تواند با

شیوه ای است که برخی از افراد اتخاذ کرده اند. احساس ناامنی درباره آینده با توجه به روندی که آنها در دوران جوانی داشته اند، سبب شده است که به پس انداز برای سالمندی فکر کنند. سرمایه گذاری و برنامه ریزی مالی برای دوران سالمندی بخشی از نیازهای آنها را تأمین می کند. افراد با عادت های مدیریت مالی، با پس اندازهای کوچک، سرمایه گذاری برای حفظ ارزش ثروت و دارایی های گروهی از سالمندان را پشتیبانی می کند. این اقدامات نه تنها به آنها کمک می کند تا در دوران سالمندی از لحاظ مالی مستقل باشند، احساس امنیت و آرامش خاطر را نیز برایشان به ارمغان آورده است؛ به عبارت دیگر درایت اقتصادی به سالمندان این امکان را می دهد که با برنامه ریزی های دقیق و هوشمندانه، از منابع مالی خود به بهترین نحو استفاده کنند. داشتن برنامه های بلندمدت و کوتاه مدت مالی به آنها کمک می کند تا نیازهای روزمره خود را تأمین کنند و در عین حال از فرصت های جدیدی بهره برداری کنند که ممکن است در دوران سالمندی پیش بیاید. این رویکرد نه تنها کیفیت زندگی آنها را ارتقا می دهد، بلکه به آنها اجازه می دهد تا با اعتماد به نفس و استقلال بیشتری به دوران جدید زندگی خود وارد شوند. یکی از مردان که ۸۰ سال دارد، بیان می کند:

«آدم بلید توی جوونی و زمانی که هنوز بازنشسته نشده، یک اندوخته ای برای خودش داشته باشه؛ اما چه کنه ادم که دردش گرونه! من جوون که بودم خیاطی می کردم. یک نون بخورونمیر فقط می تونستم فراهم کنم. دیگه به اندوخته و پس انداز برای روز تنگ نمی رسید. البته آدم فکرشم نمی کرد که این جووری بشه.» (کد ۱۸)

خانم ۶۸ ساله ای نیز می گفت:

«والا قدیمی ها راست می گفتن؛ وقتی که جیک جیک مستونت هست، باید فکر زمستونتم باشه. وقتی جوونی باید فکر کنی یک روز می خوایی پیر شی. حالا که فکر نکردیم باید سختیشم بکشیم.» (کد ۲۴)

دولت نامرئی

سالمندان انتظار دارند، دولت به عنوان نهاد مسئول در تأمین رفاه اجتماعی، توجه ویژه ای به مشکلات اقتصادی سالمندان داشته باشد. این توجه می تواند شامل ارائه حمایت های مالی و

طبیعی و تاریخی کشور بهره‌مند شوند و با فرهنگ‌های مختلف آشنا شوند. همچنین ایجاد خدمات رایگان ورزشی مانند کلاس‌های ورزشی، فعالیت‌های تفریحی و برنامه‌های تناسب اندام، نه تنها به تقویت سلامت جسمانی آنها کمک می‌کند، بلکه موجب افزایش روحیه اجتماعی و تعاملات مثبت در جامعه نیز می‌شود. این نوع حمایت‌ها می‌تواند به سالمندان احساس ارزشمندی و تعلق به جامعه بدهد و در نهایت به ارتقای سلامت عمومی و کاهش مشکلات روانی مرتبط با سنین بالا منجر شود. یکی از پاسخ‌گویان که زن ۶۸ ساله‌ای بود بیان می‌کرد:

«اگه وضع اقتصادیم خوب بود، درآمد همسرم بهتر بود، می‌تونستم بیشتر برای خانواده هزینه کنم. تفریح داشته باشم. هرازچندگاهی یک مسافرتی برم یکم حالم عوض بشه. شاید یکم شرایط بهترم شد.» (کد ۴)

و مرد ۶۵ ساله‌ای نیز نظر خود را درباره حمایت‌های

سازمانی این چنین بیان کرد:

«بینید من پسر عموم در یک کشور دیگه زندگی می‌کنه. می‌گه ما توی اینجا وقتی بازنشسته می‌شیم، حقوقمون بیشترم می‌شه؛ چراکه درک می‌کنن که باید از بازنشستگان حمایت بیشتری کرد. اونا خوب درک می‌کنن که طرف یک عمر زحمت کشیده، الان وقت استراحت و تفریح‌شه؛ ولی اینجا مردم مجبورن خودشون دیرتر بازنشسته کنن؛ چون حقوق بازنشستگی کفاف نمی‌ده و حمایتی هم وجود نداره.» (کد ۸)

دیگری ۶۶ ساله بیان می‌کرد:

«به صورت طبیعی هر طرحی که توی هر جایی، شهرداری، دولت، استانداری هر جا می‌خوان انجام بدن، باید اول راجبش بپرسن، تحقیق بکنن؛ ولی متأسفانه ما اول می‌ایم جاده می‌سازیم، بعد می‌گیم ای وای اشتباه شد. اینجا نباید می‌ساختیم باید یک جایی دیگه می‌ساختیم. توی همه کاری همینیم‌ها. برای بازنشستگانم اول بیاید پرسید دردت چیه؟ مرگت چیه؟ بعد سیستم اصلاح کنید.» (کد ۲۰)

خانم ۶۸ ساله سالمندی تجربه خود را چنین بیان کرد:

«ما پارسال توی حیاطمون گوجه کاشته بودیم. ماشالله خیلی هم حاصل داد. خدا شاهده توی یک ذره باغچه اگر ببیند ما چه گوجه‌ای برداشت کردیم. اومدیم دیدیم زیاده، گفتیم رب بکنیم، یکم بفروشیم. نتونستیم که با قیمت خوب بفروشیم. اون همه هم زحمت کشیدیم. می‌گفتن پیچ

اعطای وام‌های کم‌بهره یا کمک‌های مالی مستقیم به سالمندانی که قصد راه‌اندازی یا گسترش کسب‌وکار خود را دارند، به آنها کمک کند تا موانع مالی را پشت سر بگذارند. همچنین برگزاری کارگاه‌های آموزشی و مشاوره‌ای در زمینه مهارت‌های کسب‌وکار، بازاریابی و مدیریت مالی می‌تواند به سالمندان در افزایش توانمندی‌هایشان کمک کند. ایجاد شبکه‌های حمایتی به صورت پشتیبانی نهادهای دولتی از سازمان‌های غیردولتی فعال در این زمینه نیز می‌تواند به تأمین منابع لازم و ایجاد فرصت‌های همکاری برای سالمندان کمک کند. این اقدامات نه تنها به تقویت استقلال مالی سالمندان کمک می‌کند، بلکه موجب افزایش حس مشارکت و فعالیت اجتماعی آنها نیز خواهد شد. این امر به کاهش احساس تنهایی و انزوا در سالمندان کمک کرده و آنها را به فعالیت‌های اجتماعی و اقتصادی تشویق می‌کند. خانم ۶۷ ساله‌ای بیان کرد:

«والا ما یک مدت توی خونه با عروسم فیلتر هوای ماشین توی خونه بسته‌بندی و درست می‌کردیم. بعد یک مدت یک خانوم اومد گفت برای یک کارگاه عروسک‌سازی لباس کوچیک برای عروسک‌ها درست کنید. ما هم مشغول شدیم. بعدش فهمیدیم این خانوم دلال بوده و سرمون کلاه گذاشته. ما به قیمت خیلی پایین این کار رو انجام می‌دادیم؛ اما اون با قیمت خیلی بالا می‌فروخته و ما هم اصلاً نمی‌فهمیدیم. اگر یکی معرفی مون می‌کرد و سر در می‌آوردیم که چندوچونند دیگه ضرر نمی‌کردیم.» (کد ۲۳)

آقای ۶۵ ساله‌ای نیز گفت:

«خیلی از دوستانم هستن که از منم بیشتر حقوق می‌گیرن؛ اما وسط ماه موندن که چه کنیم، چی کار کنیم که تا آخر ماه زنده بمونیم. هم‌سن‌های من همه عروس دارن، داماد دارن. الان من خوبه دنبال تفریح باشم. دنبال استراحت. نباید پیام کنار صندلی پشت میز بشینم، پارچه متر کنم. پس زندگی نمی‌چرخه که دارم این کار می‌کنم.» (کد ۱۹)

حمایت دولت‌ها از سالمندان در زمینه گردشگری و فعالیت‌های فرهنگی می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و سلامت روانی این قشر کمک شایانی کند. تخصیص تسهیلات ویژه برای سفرهای گردشگری، شامل تخفیف‌های مالی، تورهای مسافرتی سازمان‌یافته و برنامه‌های فرهنگی متنوع فرصتی را برای سالمندان فراهم می‌آورد تا از جاذبه‌های

میلیون ده نفریم. می شه ۳۰ تومن. اولش قرعه کشی می کنیم؛ مثلاً من نفر شیشم، نوبتم می شه شهرپور. دیگه واسه اون موقع من برنامه می ریزم که چک اگه می خوام بدم شهرپور می دم.» (کد ۱۷)

اخیراً نوعی از مهمانی های اقتصادی و محبوب به نام «قابلمه پارتی» در بین زنان سالمند شایع شده است. در این نوع مهمانی، هر شرکت کننده یک قابلمه کوچک غذا به همراه خود می آورد و یک نفر به عنوان میزبان عمل می کند. شرکت کنندگان در خانه میزبان جمع می شوند و از غذای خودشان می خورند. پس از صرف غذا، فعالیت های جشنواره ای همچون رقص و پایکوبی برگزار می شود. این نوع مهمانی باعث تقویت روابط اجتماعی، افزایش شادی و نشاط در بین سالمندان و کاهش هزینه های مربوط به مهمانی برای فرد میزبان می شود. خانم ۶۷ ساله ای درباره تجربه حضور خود در قابلمه پارتی نظر خود را این گونه بیان می کند:

«من با عروسم و دوستانم هر هفته می ریم قابلمه پارتی. هر هفته یک شب خونه یکی جمع می شیم؛ مثل مهمونی دوره ای می مونه. خیلی هم خوش می گذره. به هیچ کسی هم فشار مالی نمیاد. هر کسی خودش خرج می کنه. هر کسی واسه خودش یک قابلمه کوچیک خوشگل گرفته، اکثراً هم رنگی یا طرح دار یا ظرف غذا با یک سبد کوچیک واسه خودش غذا و خوراکی میاره. آخرشم کلی می گیم و می خندیم. بعضی از وقتا آهنگم می داریم و می رقصیم.» (کد ۱۰)

دیگری ۶۸ ساله می گفت:

«زندگی که این قدر سخت و این قدر ناراحت کننده هرچی می خوای بخری قسطی قسطی... با فشار باید یک گونی برنج بخری تا تموم نشده اقساطش باید دوباره بخری. آخه این زندگی لذت می ده به آدم؟ اصلاً لذت داره؟ به نظرم کسی مثل ما توی این سن نباید دیگه خرید قسطی بکنه. قسطی واسه جوون هاست. ما این قدر باید پس انداز می داشتیم که قسطی نمی خریدیم؛ ولی خب چاره ای هم نیست. همین قسطی خریدن مارو سر پا نگه داشته.» (کد ۲)

امنیت اقتصادی مناسب به معنای تأمین منابع مالی کافی برای تأمین نیازهای اساسی زندگی و حفظ کیفیت زندگی در طول زمان است. این امنیت به افراد این امکان را می دهد که بدون نگرانی از مشکلات مالی، به استقلال خود ادامه دهند و در تصمیم گیری های زندگی خود آزادانه عمل کنند. همچنین

بزنی توی این اینستاگرام، می تونی با قیمت خیلی بیشتر بفروشی یا بفرستی؛ اما من که بلد نبودم. بچه ها هم که حوصله این کارا رو ندارن، با این همه مشغله که دارن واسم انجام بدن.» (کد ۴)

شرکت کننده ۸۰ ساله دیگری نظر خود را این گونه بیان می کرد:

«چرا وضعیتمون اینه؟ چرا؟ چون هیچ برنامه ای نداریم؛ واسه جوون ها برنامه نداریم، واسه بچه ها نداریم، واسه سالمندا نداریم. کلاً اگه می خوایم شرایط رو بهتر کنیم، باید مسئولای بالادستی تحقیق کنن و برنامه ریزی توسعه بدن. با حلوا حلوا گفتن که دهن شیرین نمیشه. باید عمل کرد. حلوا رو برداشت و چشید تا مزه شیرینی شو حس کنی.» (کد ۱۸)

تدبیرهای مدیریت مالی

تدبیرهایی مبتنی بر مجموعه ای از مهارت ها وجود دارد که به فرد کمک می کند با چالش های دوران سالمندی به خوبی کنار بیاید. مهارت های ارتباطی از جمله این تدبیرها هستند که به سالمندان اجازه می دهند تا روابط اجتماعی خود را تقویت کنند و احساس تنهایی را کاهش دهند. توانایی برقراری ارتباط مؤثر با خانواده، دوستان و حتی اعضای جامعه به سالمندان کمک می کند تا در تعاملات اجتماعی خود فعال تر باشند و از حمایت های عاطفی و اجتماعی بهره مند شوند. این ارتباطات نه تنها به بهبود کیفیت زندگی آنها کمک می کند، بلکه احساس تعلق و ارزشمندی را نیز در آنها تقویت می کند. علاوه بر مهارت های ارتباطی، مهارت های مالی نیز نقش حیاتی در سالمندی موفق ایفا می کنند. توانایی مدیریت منابع مالی، برنامه ریزی برای آینده و پس انداز به سالمندان این امکان را می دهد که از استقلال مالی برخوردار باشند و در تأمین نیازهای روزمره خود بدون وابستگی به دیگران عمل کنند. با یادگیری اصول مدیریت مالی، سالمندان می توانند تصمیمات بهتری درباره سرمایه گذاری، هزینه ها و پس اندازهای خود اتخاذ کنند. این تدبیرها نه تنها به آنها کمک می کند تا از لحاظ مالی مطمئن تر باشند، بلکه احساس امنیت و آرامش خاطر را نیز در دوران سالمندی برایشان به ارمغان می آورد. یکی از مصاحبه شونده خانم ۶۷ ساله می گوید:

«ها پدونه قرعه کشی خونگی باز کردیم، ماهی سه

«اگر آدم دستش توی جیب خودش باشه، نیاز نیست کسی حمایت کنه، نیاز نیست دیگه دولت یارانه بده. دم به دقیقه هم منت بزار سرت که دارم بهت پول می‌دم. اصلاً نده. البته واقعاً یک عده هستن که به اون نیاز دارن. منظورمو می‌فهمید؟ می‌خوام بگم اگر اکثر مردم در رفاه باشن، اون عده کمی که در رفاه نیستن، دولت می‌تونه سامان بده.» (کد ۲۵)

مدل پارادایمی این پژوهش نشان‌دهنده جریان فرایندها و فعالیت‌هایی است که در بستر تحقیق رخ داده است. این مدل شرایط علی، تسهیلگر و راهبردی (کنش‌ها و تعاملات) را در حوزه پژوهش شده نشان می‌دهد. شرایط علی نشان‌دهنده شرایطی است که بر مقوله محوری اثر می‌گذارند. شرایط تسهیلگر بستری است که بر تحقق راهبردها مؤثر است. راهبردها کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های منتج از پدیده اصلی را نشان می‌دهند و پیامدها آن دسته از چالش‌هایی هستند که تحقق سالمندی موفق را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهند. شکل ۱ مدل پارادایمی حاصل از پژوهش را نشان می‌دهد:

گذران سالمندی به شیوه موفق نیازمند برنامه‌ریزی مالی و اجتماعی مناسب است که شامل پس‌انداز، سرمایه‌گذاری و دسترسی به خدمات بهداشتی و اجتماعی می‌شود. این عوامل به یکدیگر وابسته‌اند و ایجاد یک بستر مناسب برای امنیت اقتصادی، استقلال و کیفیت زندگی در دوران سالمندی را فراهم می‌آورد.

شرکت‌کننده مرد ۷۱ ساله این چنین بیان می‌کرد:

«از اینکه بچه‌ها سر نمی‌زنن، خیلی دلخور و ناراحتم؛ یعنی راستش زمان‌هایی که اونا نیستن، احساس تنهایی دارم؛ ولی خب با بقیه دوستان و آشنایانمون رفت‌وآمد زیاد داریم. دیگه الحمدالله یک حقوقی دستمون میاد. ما هم می‌تونیم مهمونی بدیم، دورهم جمع بشیم.» (کد ۲۳)

مرد ۶۵ ساله‌ای نیز معتقد بود:

«من می‌گم وضعیت اقتصادی خوب باشه، همه کاری می‌شه انجام داد. مسافرت بیشتری آدم می‌ره، بیشتر با اطرافیان ارتباط برقرار می‌کنی. الآن متأسفانه اکثر مشکلات یا اقتصادی یا اقتصادیه‌جوری درش نقش داره.» (کد ۱۹)

خانم ۷۹ ساله هم در این باره معتقد بود:

شکل ۱- مدل پارادایمی پژوهش

Fig 1- Research paradigm model

زندگی سالمندان می‌تواند بینش‌های جدیدی در زمینه سیاست‌گذاری اجتماعی و اقتصادی ارائه دهد و به بهبود

بحث و نتیجه

پرداختن به موضوع امنیت اقتصادی در خصوص کیفیت

نیازهای اولیه خود با چالش مواجه می‌شوند، از درآمد اقتصادی پایینی برخوردارند و دغدغه‌های مالی در زندگی روزمره آنها به شدت احساس می‌شود. این وضعیت باعث کاهش احساس رضایت از زندگی در آنها می‌شود.

طبق یافته‌ها امنیت اقتصادی نقش تعیین‌کننده‌ای در ارتقای سرمایه‌منزلی و نمادین سالمندان در خانواده و جامعه ایفا می‌کند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های افرا و همکاران (۱۳۹۹) و علی‌پور و همکاران (۱۳۹۹) همسو است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد سرمایه‌منزلی و نمادین سالمندان به انباشت اقتصادی آنان در طول زندگی نیز وابسته است. در دنیای امروز، صحبت درباره افزایش منزلت سالمندان به نظر کلیشه‌ای می‌آید؛ زیرا اقتدار بسیاری از آنان در دوران سالمندی کاهش می‌یابد. انباشت سرمایه اقتصادی در طول زندگی یکی از عوامل مؤثر بر اقتدار و منزلت سالمندان است. سالمندانی که دارای ثروت و موقعیت اقتصادی بالاتری هستند، از جایگاه اجتماعی بهتری برخوردارند و معمولاً دوران سالمندی خود را با موفقیت بیشتری سپری می‌کنند. سالمندی موفق تنها به معنای طول عمر بیشتر نیست، بلکه به کیفیت زندگی و رضایت از آن مربوط می‌شود. برای تسهیل شرایط سالمندی موفق، اقداماتی مانند پس‌انداز برای دوران سالمندی در جوانی و برنامه‌های مدیریت مالی بلندمدت، اهمیت انکارناپذیری دارند.

رویکرد نظری‌هاویگورست و آلبرشت با عنوان «نظریه فعالیت» بیان می‌کند که سالمندان در جامعه امروز باید فعالیت‌های جدیدی را جایگزین فعالیت‌های قدیمی خود کنند؛ اما فعالیت‌هایی که جامعه برای آنان تعیین می‌کند، اغلب آورده اقتصادی برای این قشر ندارد که بتواند رفاه و رضایت زندگی را به همراه داشته باشد. اسمیت بلو نیز در نظریه نقش بیان می‌کند که در جوامع سرمایه‌داری، فرد سالمند با از دست دادن شغل باید موقعیت‌های جدیدی را برای ایجاد احساس رضایت درونی پیدا کند؛ اما در شرایط حاضر، بسیاری از سالمندان نقش خود را به‌عنوان پدربزرگ یا مادربزرگ بازتعریف کرده و اگرچه ممکن است به مشاغل پاره‌وقت روی آورند، این مشاغل معمولاً درآمد ناچیزی دارند. این بخش از

وضعیت این گروه اجتماعی کمک می‌کند. سالمندی تنها یک پدیده بیولوژیکی، پزشکی یا روان‌شناختی نیست، بلکه پدیده‌ای اجتماعی است که در بستر ساختارهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه شکل می‌گیرد. شرایط ساختاری، نیروهای اجتماعی و مسائل اقتصادی نوع و نحوه تجربه دوران سالمندی را تعیین می‌کنند. یافته‌های این پژوهش نیز نشان می‌دهد که تجربه سالمندی و چگونگی گذران این دوره از زندگی به شدت وابسته به احساس امنیت اقتصادی است. در دنیای امروز، امنیت اقتصادی به‌عنوان یکی از ارکان اساسی توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی افراد، به‌ویژه گروه‌های آسیب‌پذیر شناخته می‌شود. باتوجه به تغییرات جمعیتی و افزایش سن جمعیت در جوامع امروزی، اهمیت این موضوع دوچندان می‌شود.

براساس یافته‌های این پژوهش، عواملی چون حقوق ماهانه حداقلی، مزایای ناکافی مالی بازنشستگی، کمبود پوشش بیمه‌ای، کیفیت و کمیت خدمات پزشکی و درمانی، کمک‌های خیریه‌ای، دغدغه تورم، هراس از گرانی، جمع‌گریزی ناشی از تنگ‌دستی و تعرفه‌های خدمات عمومی شهری از جمله عوامل کلیدی در حوزه سالمندی موفق شناخته می‌شوند. این نتایج با پژوهش‌های افرا و همکاران (۱۳۹۹)، محمدی و همکاران (۱۴۰۰)، باولی بهمنی (۱۳۹۵)، حکمت‌پور و همکاران (۱۳۹۲)، التیمی (۲۰۱۶) و امین (۲۰۱۷) همسو و همراستا است.

براساس رویکرد نظری استس، محدودیت‌های فرصت و انتخابی که شرایط جدید جسمانی فرد سالمند و جامعه برای او ایجاد می‌کند، او را از دایره امن اقتصادی خارج می‌سازد و این مسئله بر ناامنی اقتصادی این قشر تأثیر می‌گذارد. رویکرد نظری کوژیل به‌خوبی تبیین‌کننده این یافته است؛ زیرا بهبود شرایط اقتصادی و خدمات بهداشتی و درمانی دو رکن اصلی از چهار رکن نظریه اوست که به بهبود وضعیت سالمندان در جامعه کمک می‌کند. سالمندانی که از امنیت اقتصادی بالایی برخوردارند، بهتر از همسالان خود قادرند نیازهای خود را برطرف کنند و به همین دلیل معمولاً کیفیت و رضایت از زندگی بالاتری را تجربه می‌کنند. در مقابل افرادی که در تأمین

یافته‌های تحقیق با پژوهش‌های محمدی و همکاران (۱۴۰۰)، عبدی (۱۳۹۹)، ده‌ار (۲۰۱۴) و فاستر و واکر (۲۰۱۵) همخوانی دارد.

طبق یافته‌ها، برگزاری مهمانی‌ها و جشن‌های مشارکتی و مقرون‌به‌صرفه به‌ویژه بین خانم‌های سالمند، محبوبیت زیادی پیدا کرده است. این یافته‌ها است که در تحقیقات قبلی مشاهده یا گزارش نشده است. در کنار آن، روش‌هایی نظیر برگزاری قرعه‌کشی‌های خانگی، مشاغل خانگی و به‌کارگیری مهارت‌های مدیریت مالی همچون خرید اقساطی کالاهای اساسی و پس‌انداز از جمله راهبردهای مهمی هستند که سالمندان به آن روی آورده‌اند. به نظر می‌رسد اوضاع اجتماعی به‌گونه‌ای است که در این مقطع از زندگی نیز سالمندان به تنهایی مسئولیت زندگی خود را بر عهده می‌گیرند. دولت‌ها معمولاً شهروندان، به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر را به خودمراقبتی تشویق می‌کنند، بدون آنکه تفاوت‌ها و نابرابری‌های موجود در دسترسی به منابع را در نظر بگیرند. در چنین شرایطی، سالمندان ناگزیر به اتخاذ تدابیر اقتصادی سخت می‌شوند و تلاش می‌کنند در این جامعه پرچالش، راه‌هایی را انتخاب کنند که زندگی خود را به شکل مطلوب‌تری اداره کنند؛ این امر می‌تواند چالش‌های دستیابی به سالمندی موفق را برای آنها بیشتر کند. رویکرد نظری اسکینر نیز تأکید دارد که رفتارهای سالمندان ناشی از وضعیت اقتصادی آنان است و این امر به‌خوبی در یافته‌های پژوهش حاضر منعکس شده است. پاسخ‌گویانی که از امنیت اقتصادی کافی برخوردار نیستند، به‌ناچار برای ایجاد زندگی بهتر، رفتار خود را تغییر می‌دهند و راهکارهایی را اتخاذ می‌کنند که آنها را به شرایطی مطلوب‌تر و سالمندی موفق نزدیک می‌کند. یافته‌های تحقیق حاضر با نتایج پژوهش‌های علی‌پور و همکاران (۱۳۹۵) و سپایرانو و همکاران (۲۰۰۸) همسو است؛ درنهایت، این پژوهش نشان می‌دهد که توانمندسازی سالمندان از طریق تدابیر اقتصادی و اجتماعی می‌تواند به ارتقای کیفیت زندگی آنان منجر شود. باتوجه‌به چالش‌های روزافزون اقتصادی، نیاز به ایجاد فضایی برای حمایت از این قشر در جامعه بیش‌ازپیش احساس می‌شود تا بتوانند با عزت و استقلال دوران سالمندی خود را

به معنای واقعی، موفق سپری کنند.

براساس یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود:

در سناریوهای توسعه اقتصادی و در راستای تحقق‌پذیری سالمندی موفق، ایجاد قوانین حمایتی از سالمندان برای ارائه خدماتی نظیر خدمات ورزشی، حمل‌ونقل عمومی، استفاده از فضاهای عمومی فرهنگی نظیر کتابخانه‌ها و موزه‌ها به‌صورت رایگان در دستور کار مراجع سیاست‌گذار قرار گیرد.

تخصیص کمک‌هزینه برای خرید اقلام اولیه زندگی، فراهم کردن پوشش بیمه تکمیلی، ایجاد بیمارستان‌های تخصصی برای سالمندان و ارائه تسهیلات مالی برای پروژه‌های اجتماعی مرتبط با سالمندان از موارد مهم دیگری است که باید در سیاست‌های رفاه اجتماعی مدنظر قرار گیرد. از آنجاکه مواجهه سالمندان با ناامنی اقتصادی در شرایط اقتصادی موجود امری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد، دولت می‌تواند با حمایت‌های اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم نقش مهمی در بهبود وضعیت این قشر ایفا کند.

ملاحظات اخلاقی

این پژوهش توسط کمیته اخلاق دانشگاه تبریز با شناسه IR.TABRIZU.REC.1403.006 تأیید شده است. برای رعایت اخلاق در پژوهش در تمامی مراحل تحقیق کیفی جاری به جوانب ذیل توجه شده است:

روش پژوهش با ارزش‌های اجتماعی، فرهنگی و دینی جامعه تناقض ندارد؛

پژوهشگران از آزادانه‌بودن پژوهش و رضایت شرکت‌کنندگان در پژوهش اطمینان حاصل کردند. پژوهشگران به شرکت‌کنندگان اطمینان دادند هر زمان که بخواهند می‌توانند از ادامه مصاحبه انصراف دهند و همچنین تمایل نداشتن به شرکت در مطالعه برای آنان ضروری در بر نخواهد داشت؛

مصاحبه‌شوندگان اطمینان یافتند که خطری در حین انجام مصاحبه و بعد از آن نیز شامل حالشان نمی‌شود؛

این پژوهش برای ارتقای سلامت انسان‌ها و بهبود شرایط آنها بوده و با رعایت حقوق و کرامت ایشان صورت گرفته و هدف دیگری را دنبال نمی‌کند.

تعارض منافع

این پژوهش تعارض منافع ندارد.

سیاسگزاری

در پایان این پژوهش لازم می‌دانیم از تمامی شرکت‌کنندگان گرامی که با همکاری و مشارکت ارزشمند خود، به غنای این تحقیق کمک کردند، صمیمانه قدردانی کنیم. بدون حمایت و نظرات آنها، دستیابی به نتایج این پژوهش ممکن نبود. امید داریم که یافته‌های این مطالعه بتواند در راستای پیشرفت و توسعه بیشتر در حوزه سالمندی مؤثر واقع شود.

منابع فارسی

استراوس، ا. و کرین، ج. (۱۳۹۴). مبانی پژوهش کیفی، فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای. (بهرام افشار، مترجم). نی. افراه، ه. اسلامی، ر. و ایار، ع. (۱۳۹۹). سالمندی موفق براساس رویکردهای سرمایه اقتصادی و فرهنگی (مورد مطالعه: معلمان بازنشسته ۶۰ سال بالاتر شهر تبریز). برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، ۱۱(۴۵)، ۱۹۳-۲۲۰. <https://doi.org/10.22054/qjssd.2021.56880.2072>

آقایاری هیر، ت.، قاسم‌زاده، د. و ابراهیمی اورنگ، ا. (۱۳۹۶). رابطه حمایت اجتماعی و کیفیت زندگی مرتبط با سلامت سالمندان شهر تبریز سال ۹۵. سالمندشناسی، ۲(۲)، ۲۸-۲۰. <http://joge.ir/article-1-115-fa.html>

آهی اندی، م. و رزاقی، م. (۱۳۹۶). فرهنگ احترام و سالمندی موفق: زمینه‌ساز سبک زندگی مشارکت-محور برای سالمندان. نامه هنرهای تجسمی و کاربردی، ۱۰(۱۹)، ۷۵-۹۱. <https://doi.org/10.30480/vaa.2017.582>

باولی بهمنی، ف.، کوهی، ک. و علیزاده اقدم، م. (۱۳۹۵). تبیین جامعه‌شناختی سالمندی موفق (مورد مطالعه: سالمندان شهر تبریز) [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/26cd610496b1b84f3a53e5bf954bbd2d>

براون، پ.، نایلیوکان، ک. و بیکر، ه. ا. (۱۴۰۲). تاریخچه و مکاتب سالمندشناسی: نگاهی اجمالی به نظریات اجتماعی. فاطمه زرمجوئی و همکاران، مترجمان. اندیشه احسان. پروایی، ش. و آزاد ارمکی، ت. (۱۴۰۰). جامعه‌شناسی سالمندی: سالمندی و زندگی روزمره. آگاه.

جهانبازی، گ. (۱۳۹۸). کشف تجارب زیسته سالمندان موفق و ناموفق از میانسالی تا سالمندی: مطالعه پدیدارشناختی [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه یزد]. گنج.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/d5f22f2fd8bf5bbac29c89266ce54a1c>

حکمت‌پو، د.، جهانی، ف. و بهزادی، ف. (۱۳۹۳). بررسی کیفیت زندگی زنان سالمند شهر اراک در سال ۱۳۹۲. دانشگاه علوم پزشکی اراک، ۱۷(۲)، ۸-۱. <http://jams.arakmu.ac.ir/article-1-2724-fa.html>

دانش‌فر، ن. (۱۴۰۰). طراحی سرای آرامش سالمندان با رویکرد سالمندی موفق [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، موسسه آموزش عالی نبی اکرم (ص) تبریز]. گنج.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/7077374c105f8d99c2cc8a80787c1751>

رازقی نصرآباد، ح.، علی‌مندگاری، م. و رضوانیان، ز. (۱۳۹۹). تعیین‌کننده‌های جمعیتی-اجتماعی و اقتصادی سالمندی فعال در بین بازنشستگان برخی اداره‌های دولتی شهرستان بابل. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۹(۴)، ۵۱-۷۶. DOI:10.22108/srsp.2020.124440.1601

زنجری، ن. و صادقی، ر. (۱۳۹۹). شاخص دیده‌بان سالمندی در ایران ۱۳۹۵. مؤسسه راهبری بازنشستگی صبا.

ساسانی‌پور، م. و شهبازین، س. (۱۴۰۱). بررسی تعیین‌کننده‌های سالمندی موفق در شهر تهران در سال ۱۴۰۱. دانشگاه علوم پزشکی قم، ۱۶(۱۰)، ۸۳۰-۸۴۳.

<http://journal.muq.ac.ir/article-1-3567-fa.html>

سیدی، ف. (۱۳۹۹). عوامل مؤثر بر سالمندی موفق با تأکید بر سبک زندگی [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی]. گنج.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/0fd104bb0031700c6cae7308f08fc5b4>

شهبازی‌رام، ح. (۱۴۰۲). ویژگی‌های سالمندی موفق؛ یک پژوهش کیفی [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اردکان]. گنج.

<https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/9fb04168201b4a36f4e2959eaf12ce34>

صفری، ح.، دلنش، پ. و فخرلی، س. (۱۳۹۹). تحلیل جامعه‌شناختی شکاف جنسیتی در مشارکت اقتصادی (مورد مطالعه: زنان شهری استان آذربایجان شرقی). جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه، ۹(۱)، ۱۵۹-۱۶۱.

https://journals.tabrizu.ac.ir/article_10506.html

وفائی، م. ا.، آ. شاهی، ح. و بشارت، م. ع. (۱۳۹۴). پیش‌بینی سالمندی موفق براساس راهبردهای مدیریت زندگی. *روانشناسی پییری*، ۱(۲)، ۵۷-۷۱. https://jap.razi.ac.ir/article_296.html

یاری، ح. و هزارجریبی، ج. (۱۳۹۱). بررسی رابطه احساس امنیت و اعتماد اجتماعی در میان شهروندان (مطالعه موردی ساکنان شهر کرمانشاه). *پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی*، ۱(۴)، ۳۹-۵۸. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.23221453.1391.1.4.5.8>

References

- Abd El-Mottelb, B. S., Mo'Awad, E., & El-Din, S. B. (2018). Predictors of successful aging among academic emeritus. *Egyptian Nursing Journal*, 15(2), 144-155. DOI:10.4103/ENJ.ENJ_5_18
- Abdkhodai, E., (2018). *Discovery and evaluation of a model of predictive factors for successful cognitive aging: A mixed-method study* [PhD thesis, University of Tehran]. Ganj. [In Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/76fa4b5b3ba1c1e085fb6af1fa5944e9>
- Abdi, M., M. (2019). *A sociological study of successful aging phenomenon (Case Study: Elderly people over 60 years in Tabriz city)* [Master's thesis, Tabriz University]. [In Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/c6706cac6f92789d18e1c0cddf92e49>
- Adamek, M. E., Kotecho, M. G., Chane, S., & Gebeyaw, G. (2022). Challenges and assets of older adults in Sub-Saharan Africa: Perspectives of gerontology scholars. *Journal of Aging & Social Policy*, 34(1), 108-126. <https://doi.org/10.1080/08959420.2021.1927614>
- Afra, H., Eslami, R., & Ayar, A. (2021). Successful aging based on approaches economic and cultural capital (Case study: teachers retired 60-year high in Tabriz). *Social Development & Welfare Planning*, 11(45), 193-220. [In Persian]. <https://doi.org/10.22054/qjst.2021.56880.2072>
- Aghayari-Hir, T., Ghasemzadeh, D., & Ebrahimi-Orang, A. (2017). The relationship between social support and health-related quality of life in the elderly in Tabriz in 2016. *Gerontology*, 2(2), 20-28. [In Persian]. <http://joge.ir/article-1-115-fa.html>
- Ahiandi, M., & Razzaghi, M. (2017). The cultural of respect and successful aging; underlying approach for participatory-oriented lifestyle. *Journal of Visual and Applied Arts*, 10(19), 75-91. [In Persian]. DOI: 10.30480/vaa.2017.582
- Alimoradzadeh, R., Jahangiri, K., & Alimoradzadeh, R. (2025). Foresight older adults' quality of life in the aging crisis in Iran: A systematic review and meta-analysis. *Experimental Gerontology*, 200, 112671. <https://doi.org/10.1016/j.exger.2024.112671>
- Alipour, M., Salehabadi, R., Akrami, R., & Ganjloo, J. (2020). The relationship between social capital and successful aging in the elderly community of Sabzevar, 2019-2020. *Journal of Sabzevar University*
- عبدخدایی، ا. (۱۳۹۷). *کشف و ارزیابی مدل عوامل پیش‌بینی‌کننده سالمندی موفق شناختی: یک پژوهش آمیخته* [پایان‌نامه دکتری تخصصی، دانشگاه تهران]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/76fa4b5b3ba1c1e085fb6af1fa5944e9>
- عبدی، م. م. (۱۳۹۹). *مطالعه جامعه‌شناختی پدیده سالمندی موفق (مورد مطالعه: سالمندان ۶۰ سال به بالای شهر تبریز)* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/c6706cac6f92789d18e1c0cddf92e49>
- عربی، ه. و شاه‌جمالی، م. (۱۳۹۹). بررسی اقتصاد سالمندی و ارائه طرح درس جهت آموزش در دانشگاه‌های ایران. *مطالعات و سیاست‌های اقتصادی*، ۱۷(۱)، ۲۰۳-۲۳۲. <https://doi.org/10.22096/esp.2020.43396>
- علی‌پور، م.، صالح‌آبادی، ر.، اکرمی، ر. و گنج‌لو، ج. (۱۳۹۹). بررسی ارتباط سرمایه اجتماعی و سالمندی موفق در جامعه سالمندان. *دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۲۷(۴)، ۵۴۲-۵۴۷. https://jsms.medsab.ac.ir/article_1302.html
- قاسمی‌آذر، ر. (۱۳۹۹). *جایگاه سرمایه روانشناختی، معنا منابع معناجویی در تجربه سالمندی موفق* [پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید مدنی تبریز]. گنج. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/42bd9e5290464afb5bca5ddb3ee1ad74>
- محمدی، ن. و فردابراهیمی، ف. (۱۴۰۱). سالمندی موفق: نقش سبک زندگی، هوش معنوی و خودکارآمدی. *روانشناسی پییری*، ۸(۴)، ۳۶۱-۳۷۳. DOI:10.22126/jap.2022.8540.1677
- محمدی، ف.، باستانی، ف. و حسینی، ر. س. (۱۴۰۰). سالمندی موفق در ابعاد حمایت اجتماعی ادراک‌شده و سرزندگی ذهنی در سالمندان مراجعه‌کننده به مراکز بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ایران در سال ۱۳۹۹. *پرستاری ایران*، ۳۴(۱۳۱)، ۵۵-۶۹. <http://ijn.iuums.ac.ir/article-1-3470-fa.html>
- ناصری، ل.، محمدی شاه‌بلاغی، ف.، خانکه، ح. ر. و نوروزی تبریزی، ک. (۱۴۰۳). سالمندی موفق: تحلیل مفهوم با رویکرد واکر و اوانت. *سالمند*، ۱۹(۲)، ۱۷۵-۱۵۸. <http://salmandj.uswr.ac.ir/article-1-2623-fa.html>
- نوری، ع. و فارسی، س. (۱۳۹۷). انتظارات سالمندان مقیم سرای سالمندان از فرزندان خود. *سالمند*، ۱۳(۲)، ۲۶۲-۲۷۹. <http://salmandj.uswr.ac.ir/article-1-1396-fa.html>

- Eltayeb, W., Ericsson, K., Theorell, T., & Ljunggren, G. (2012). Quality of life in the older population in Sudan-Illustrated by Maslow's Hierarchical levels, experienced loneliness, and the importance of social support. *Journal of Gerontology & Geriatric Research*, 1(5), 1-7. <https://www.walshmedicalmedia.com/open-access/quality-of-life-in-the-older-population-in-sudanillustrated-by-maslows-hierarchical-levels-experienced-loneliness-and-th-48471.html>
- Essuman, A., & Mate-Kole, C. C. (2021). *Aging in Ghana*. In H. Selin, (Ed.), *Aging Across Cultures. Science Across Cultures: The History of Non-Western Science*, 10, Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-76501-9_1
- Fan, D. X. F., Buhalis, D., Fragkaki, E., & Tsai, Y. R. (2023). Achieving senior tourists' active aging through value co-creation: A customer-dominant logic perspective. *Journal of Travel Research*, 64(2), 427-443. DOI:10.1177/00472875231214733
- Fausser, B. C. J., Adamson, G. D., Boivin, J., Chambers, G. M., de Geyter, C., Dyer, S., ... & Zegers-Hochschild, F. (2024). Declining global fertility rates and the implications for family planning and family building: An IFFS consensus document based on a narrative review of the literature. *Human Reproduction Update*, 30(2), 153-173. DOI: 10.1093/humupd/dmad028
- Fisher, G. G., Chacon, M., & Chaffee, D. S. (2019). *Theories of cognitive aging and work*. In *Work Across the Lifespan* (pp. 17-45). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-812756-8.00002-5>
- Foster, L., & Walker, A. (2015). Active and successful aging: A European policy perspective. *The Gerontologist*, 55(1), 83-90. DOI: 10.1093/geront/gnu028
- Galiana, L., Gutiérrez, M., Sancho, P., Francisco, E. H., & Tomás, J. M. (2016). Socio-demographic variables and successful aging of the angolan elderly. *Scientifica*. DOI:10.1155/2016/5306756
- Godos, J., Grosso, G., Ferri, R., Caraci, F., Lanza, G., Al-Qahtani, W. H., ... & Castellano, S. (2023). Mediterranean diet, mental health, cognitive status, quality of life, and successful aging in southern Italian older adults. *Experimental Gerontology*, 175, 112143. <https://doi.org/10.1016/j.exger.2023.112143>
- Ghasemi-Azar, R. (2019). *The position of psychological capital, meaning and sources of meaning-seeking in the experience of successful aging* [Master's thesis, Shahid Madani University of Tabriz]. Ganj. [In Persian].
- Hekmatpou, D., Jahani, F., & Behzadi, F. (2014). Study the quality of life among elderly women in Arak in 2013. *Journal of the Arak University Medical Sciences*, 17(2), 1-8. <http://jams.arakmu.ac.ir/article-1-2724-fa.html>
- Jahanbazi, G. (2019). *Discovering the lived experiences of successful and unsuccessful elderly people from middle age to old age: A phenomenological study* [Master's thesis, Yazd University]. Ganj. [In Persian].
- Jiang, Y., & Yang, F. (2022). Association between internet use and successful aging of older Chinese women: A cross-sectional study. *BMC of Medical Sciences*, 27(4), 542-547. [In Persian]. https://jsms.medsab.ac.ir/article_1302.html?lang=en
- Altamimi, T. (2016). Healthy aging conceptualizations in Saudi Arabia: A systematic review. *International Journal of Medical Science and Public Health*, 5(4), 601-609. DOI:10.5455/ijmsph.2016.25122015349
- Arabi, H., & Shahjamali, M. (2020). Studying the economics of aging and presenting lesson plans for education in Iranian universities. *The Journal of Economic Studies and Policies*, 7(1), 203-232. [In Persian]. <https://doi.org/10.22096/esp.2020.43396>
- Amin, I. (2017). Perceptions of successful aging among older adults in Bangladesh: An exploratory study. *Journal of Cross-Cultural Gerontology*, 32, 191-207. DOI: 10.1007/s10823-017-9319-3
- Anwar, M., & Masood, S. (2022). Successful aging scale: Urdu translation and validation study on older adults. *Foundation University Journal of Psychology*, 6(1), 71-90.
- Bárrios, M. J., Marques, R., & Fernandes, A. A. (2020). *Erratum: Aging with health: Aging in place strategies of a Portuguese population aged 65 years or older*. *Rev Saúde Pública* (Online), 7err-7err. DOI:10.11606/s1518-8787.2020054001942
- Baveli-Bahmai, F., Koohi, K., & Alizadeghdam, M. B. (2016). *Sociological explanation of successful aging (case study: elderly people in Tabriz)* [Master's thesis, University of Tabriz]. Ganj. [In Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/26cd610496b1b84f3a53e5bf954bbd2d>
- Birnholtz, J., & Jones-Rounds, M. (2010). *Independence and interaction: understanding seniors' privacy and awareness needs for aging in place*. In *Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems* (143-152). DOI:10.1145/1753326.1753349
- Brown, P., Niles-Yocam, K., & Baker, H. E. (2022). *History and schools of gerontology: An overview of social theories* (F. Razmjoui et al., Trans.). Andisheh Ehsan Publishing House. [In Persian].
- Chard, S., Harris-Wallace, B., Roth, E. G., Girling, L. M., Rubinstein, R., Reese, A. M., ... & Eckert, J. K. (2017). Successful aging among African American older adults with type 2 diabetes. *Journals of Gerontology Series B*, 72(2): 319-327. <https://doi.org/10.1093/geronb/gbw119>
- Ciairano, S., Rabaglietti, E., De Martini, R., & Giletta, M. (2008). Older people's sense of coherence: Relationships with education, former occupation and living arrangements. *Ageing & Society*, 28(8), 1075-1091. <https://doi.org/10.1017/S0144686X08007411>
- Daneshfar, N. (2021). *Designing a nursing home for the elderly with a successful aging approach* [Master's thesis, University of Nabi Akram Tabriz]. Ganj. [In Persian]. <https://ganj.irandoc.ac.ir/#/articles/7077374c105f8d99c2cc8a80787c1751>
- Dhar, A. (2014). Workforce participation among the elderly in India: Struggling for economic security. *The Indian Journal of Labour Economics*, 57(3), 221-250. <https://www.econbiz.de/Record/workforce-participation-among-the-elderly-in-india-struggling-for-economic-security-dhar-antara/10011444560>

- (2022). Active ageing profiles among older adults in Spain: A multivariate analysis based on SHARE study. *PloS one*, 17(8), e0272549. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0272549>
- Rowe, J. W., & Kahn, R. L. (1997). Successful aging. *The Gerontologist*, 37(4), 433-440. <https://doi.org/10.1093/geront/37.4.433>
- Safari, H., Danesh, P., & Fakhraei, S. (2020). Sociological analysis of gender gap in economic participation (Case study: Urban women of East Azarbaijan province). *Journal of Economic & Developmental Sociology*, 9(1), 141-159. [In Persian]. DOI:20.1001.1.23224371.1399.9.1.7.0
- Sasanipour, M., & Shahbazin, S. (2023). Determinants of successful aging in Tehran, Iran, in 2022. *Qom University Medical Sciences Journal*, 16(10), 830-843. [In Persian]. DOI:10.32598/qums.16.10.2503.2
- Seydi, F. (2019). *Factors affecting successful aging with emphasis on lifestyle* [Master's thesis, Allameh Tabatabaie University]. Ganj. [In Persian].
- Seow, P. S., Byrne, G. J., Arnold, E., & Pachana, N. A. (2025). Relationships between aging attitudes and successful aging outcomes in middle-age and older women. *Clinical Gerontologist*, 48(1), 128-140. DOI:10.1080/07317115.2022.2072791
- Shahbaziram, H. (2020). *Characteristics of successful aging; a qualitative research* [Master's Thesis, Ardakan University]. Ganj. [In Persian].
- Shoko, T. (2018). *Chemical characterization and development of anti-aging ingredients from sclerocarya birrea and ficus sycomorus*. University of Pretoria (South Africa). <http://hdl.handle.net/2263/67901>
- Strauss, A., & Corbin, J. (2015). *Fundamentals of qualitative research, techniques and stages of grounded theory generation* (B. Afshar, Trans.). Nay Publishing House. [In Persian].
- Urtamo, A., Jyväkorpi, S. K., & Strandberg, T. E. (2019). Definitions of successful ageing: A brief review of a multidimensional concept. *Acta Biomedica: Atenei Parmensis*, 90(2), 359-363. DOI: 10.23750/abm.v90i2.8376
- Vafaei, M. E. A., Shahi, H., & Besharat, M. A., (2015). Prediction of successful aging based on life management strategies. *Aging Psychology*, 1(2), 57-71. [In Persian].
- Tkemaladze, J. (2025). Concept to the eternal youth. *Longevity Horizons*, 108(1), 1-15. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14681902>
- Yari, H., & Hezar-Jaribi, J. (2012). A study of the relationship between feeling of security and social trust among citizens of Kermanshah city. *Strategic Research on Social Problems*, 1(4), 39-58. [In Persian]. DOR: 20.1001.1.23221453.1391.1.4.5.8
- Zanjari, N., & Momtaz, Y. A. (2020). Successful aging among a sample of Iranian older adults. *The Open Psychology Journal*, 13(1), 193-220. <https://doi.org/10.2174/1874350102013010067>
- Zanjari, N., & Sadeghi, R. (2019). *Index of aging watch in Iran 2015*. Saba Retirement Management Institute Publication. [In Persian].
- Geriatrics*, 22, 536. DOI:10.1186/s12877-022-03199-w
- Kafaei-Kivi, M. (2012). *The relationship between personality traits and self-efficacy in successful and unsuccessful elderly people* [Master's thesis, Allameh Tabatabaie University]. Ganj. [In Persian].
- Kenworthy, L. (2010). Rising inequality, public policy, and America's poor. *Challenge*, 53(6), 93-109. <https://doi.org/10.2753/0577-5132530606>
- Lunenfeld, B., & Stratton, P. (2013). The clinical consequences of an ageing world and preventive strategies. *Best Practice & Research Clinical Obstetrics & Gynaecology*, 27(5), 643-659. <https://doi.org/10.1016/j.bpobgyn.2013.02.005>
- Mason, A., & Lee, R. (2011). Population aging and the generational economy: key findings. *Population aging and the generational economy*, capture1, Edward Elgar Publishing.
- Mohammadi, F., Bastani, F., & Hosseini, R. (2021). Successful aging focused on the dimensions of perceived social support and mental vitality in the elderly referred to the health centers of Iran university of medical sciences (2020). *Iran Journal of Nursing*, 34(131), 55-69. [In Persian]. DOI:10.52547/ijn.34.131.55
- Mohammadi, N., & Fardebrahimi, F. (2023). Successful aging: The role of life style, spiritual intelligence and self-efficacy. *Aging Psychology*, 8(4), 361-373. [In Persian]. DOI:10.22126/jap.2022.8540.1677
- Naseh, L., Mohammadi-Shahboulaghi, F., Khankeh, H. R., & Norouzi-Tabrizi, K. (2024). Successful aging: Concept analysis with walker and avant's approach. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 19(2), 158-175. [In Persian]. DOI:10.32598/sija.2023.1172.2
- Nouri, A., & Farsi, S. (2018). Expectations of institutionalized elderly from their children. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 13(2), 262-279. [In Persian]. DOI:10.32598/sija.13.2.262
- Orimo, H., Ito, H., Suzuki, T., Araki, A., Hosoi, T., & Sawabe, M. (2006). Reviewing the definition of "elderly". *Geriatrics & Gerontology International*, 6(3), 149-158. DOI:10.1111/j.1447-0594.2006.00341.x
- Otaki, N., Tanino, N., Yokoro, M., Yano, M., Akita, M., Uemura, H., ... & Fukuo, K. (2018). Relationship between economic security and self-rated health in elderly Japanese residents living alone. *The Journal of Nutrition, Health & Aging*, 22(6), 695-699. <https://doi.org/10.1007/s12603-017-0994-0>
- Parvai, S., Azad-Armaki, T. (2021). *Sociology of aging (Aging and Everyday Life)*. Agha publication. [In Persian].
- Razeghi-Nasrabad, H. B., Alimondegari, M., & Rezvani, Z. (2020). Demographic-social and economic determinants of active aging among retirees of some government offices in Babol. *Strategic Research on Social Problems*, 9(4), 51-76. [In Persian]. DOI: 10.22108/srspi.2020.124440.1601
- Rojo-Perez, F., Rodriguez-Rodriguez, V., Molina-Martinez, M. A., Fernandez-Mayoralas, G., Sanchez-Gonzalez, D., Rojo-Abuin, J. M., ... & Forjaz, M. J.